

SZAKDOLGOZAT

B. Vajda Edit
Komplex Művészeti Terapeuta Szak

Budapest, 2012

Wesley János Lelkészképző Főiskola
Komplex Művészeti Terapeuta Szak

„A művészet hatásának titka,
visszatalálni az élet legmélyebb forrásaihoz...”

(C.G.Jung)

Komplex művészeti terápiás foglalkozás javítóintézeti fiúk részére

A szeretet kint és bent

Témavezető: **Fábiánné Harkácsi Judit**

Készítette: **B. Vajda Edit**

klinikai szakpszichológus,
pszichoterapeuta

Komplex Művészeti Terapeuta
szakos hallgató

Plágium nyilatkozat: A plágiumszabályokat ismerem és a dolgozatomban betartottam.

Budapest, 2012. május 2.

Tartalomjegyzék

1. Bevezető gondolatok - a munkámról	2
2. A művészetterápiáról általában - pszichológiai alapja, hatótényezői	4
2.1. A terápia egyéni és csoportos alkalmazásainak jelentősége	8
3. A katarzis élményre épülő tematikus művészeti terápia	
módszerének ismertetése	9
3.1. A terápia célja	10
3.2. Felépítése	11
3.3. Tematikai egységei	11
4. Néhány gondolat a javítóintézetéről	12
4.1. A pedagógiai rendszer elemei a csoportok	12
4.2. A művészeti csoport bemutatása, célja, feladata	13
5. A komplex tematikára épülő önismereti csoport szervezése	
és a csoport folyamat bemutatása	15
5.1. A csoport pszichés és szociális hátteréről	19
5.2. A terápia tematikai egységei	1. sz. melléklet
5.3. A nyolcüléses foglalkozás folyamata	21
6. Záró gondolatok - művészeti terapeuta identitásom	58

1. Bevezető gondolatok – a munkámról

Az Aszódi Javítóintézetben 4 éve dolgozom, az első két évben nevelőként a pszichopedagógiai csoportban. Ez az idő hasznos volt számomra, mert itt lehetőségem volt megismerni az intézeti munka lényegét, a pedagógiai rendszer működését. Képző- és iparművészeti végzettséggel rendelkezem, ezért a délelőtti műhelyfoglalkozásokon adott volt, hogy a fiúkkal különféle kézműves technikákat ismertethettem meg, melyek elsajátításával sok szép és emlékezetes munka született.

Tapasztaltam, hogy az alkotói környezet atmoszférája, az alkotás folyamata megnyithatja a fiúk lelkét. Ezáltal szelídebbek, kezelhetőbbek lesznek. Változatos és izgalmas feladatok segítségével aktív tapasztalási és vizuális alkotói folyamaton keresztül a személyiség alakul, formálódik.

A képző- és iparművészet változatos kifejezési nyelvét, technikáit, funkcióit a feladatok segítségével játékosan közelítettük meg. Megfigyeléseim szerint az intézeti fiúknak még játszani is meg kell tanulniuk. A játék kevés ideig volt jelen az életükben, túl hamar nőnek fel, ami bizonyos tekintetben érthető, hisz a legtöbb esetben a túlélésért küzdenek. Túl hamar megtapasztalják a szomorú valóságot, melyet környezetük személyi és tárgyi feltételei állítanak eléjük.

A játékoság megjelenése azért is szükséges, hogy aztán a kész produktumot más megközelítésből legyenek képesek értelmezni. Annak folyamata ne legyen idegen számukra, legyen öröm a hasznosan eltöltött idő! Ugyanis az ő élet-ismeretanyagukban, a legtöbb esetben a munka ismeretlen fogalom. Többnyire haszontalan tevékenység, annak nem sok értelme van, hisz csak sok energiát emészt és úgy sincs érte megfelelő és elégséges fizetség. Szüleiktől, nagyszüleiktől ez a minta öröklődik generációk óta.

A pszichopedagógiai csoportban végzett munkám tapasztalatai alapján elmondható, hogy egy tevékenység vizuális megközelítése segítséget jelenthet a „javító fiainknak” abban, hogy a munkának, mint - célirányos tevékenységnek - a lényegét megértsék. Képesé váljanak értelmezni azt, hogy a munka valaminek a létrehozására, átalakítására, megváltoztatására szolgál, és hogy az ebből keletkező javakat használni, hasznosítani, elfogyasztani tudják.

Ezt követően pedig az esztétikum és a saját kezével létrehozott produkció majd meglepéssel töltheti el őket, amivel öröm, boldogság, és elégedettség költözhet a lelkükbe. Sikerélményt sikerélményre halmozhatnak, ami önértékelésükre és életfelfogásukra is kifejtheti hatását.

Persze nem minden növendék kapható azonnal efféle kreatív tevékenységre, viszont észrevettem, hogy kooperatív pedagógiai módszerrel egyre többen munkára foghatókká váltak. Ami a legfontosabb ebben a munkahelyzetben, hogy én is nyakig agyagos, vagy festékes voltam, velük közösen dolgoztam, együtt alkottunk. Bevonódom a munkafolyamat minden fázisába. Ezáltal még inkább kedvet kapnak, bátorságot merítenek és nincs tovább húzódozás. Az alkotó munka közben szólt a zene, jókat beszélgettünk, nevetgeltünk és szinte röpült az idő. Az idő múlásának minősége a zárt intézet hétköznapijaiban meghatározó tényező!

Jelenleg az intézet művészeti csoportját vezetem, terápiás foglalkozásokkal segítem a növendékekkel kapcsolatos pedagógiai folyamatot. Abból a szempontból is hálás a feladat, mert így az intézet szinte minden csoportjából jöhetnek hozzám növendékek.

A sérült, kriminalizált fiúknak a személyiségemen és a munkámon keresztül adni tudok...

**Adni örömet, adni erőt, lelkesítést, adni bizalmat, adni hitet a bizakodásra, adni gondoskodást, adni reményt, adni szeretetet...
...bent a rácsok mögött.**

Számomra ez szép misszió, jól érzem itt magam! Éppen azért jelentkeztem a komplex művészeti terapeuta szakképzésre, hogy az ismereteimet bővíthessem és ezáltal növendékeinknek még hatékonyabb segítséget adhassak. Még ha csak egy kis szelet is az életükből, amit nálunk időznek, bizakodom abban, hogy nyomokat hagyunk további életükben. Ha csak egy, kettő, vagy három gyerek képes majd más úton járni az itt bevéselt nyomon, már megérte.

2. A művészetterápiáról általában- pszichológiai alapja, hatótényezői

A **művészeti terápia** a képi- kreatív folyamatra koncentrálna, a páciens és a terapeuta kapcsolata ezen belül funkcionál. Az interpretáció ebben a módszerben nem feltétlenül verbális, az áttétel lényeges részét a kép hordozza.

Ez a kreatív tevékenység feloldja a gátlásokat, öngyógyító folyamatot generál. Különösen abban az esetben jelent ez segítséget, amikor szavakkal nehezen tudjuk érzéseinket kifejezni és így a vizualitás megkönnyíti, előbbre viheti a terápia sikerét.

A **művészeti pszichoterápia** viszont szoros kapcsolatban van a pszichoanalitikus és pszichodinamikus gondolatvilággal és ezért az áttétel és viszontáttétel értelmezése nemcsak a képiséget veszi figyelembe, hanem verbálisan is interpretálja a páciens és a terapeuta közötti terápiás kapcsolatot.

A művészeti pszichoterápiás foglalkozás során alkotások születnek, mely munkák a páciens lelkének mély világát tükrözik. A terápia során a képi kommunikáció jellegzetességeit és a módszer pszichoanalitikus elméletét alkalmazzák, mely a páciens tudattalan folyamatainak feltárására ad lehetőséget.

Ebből összefüggéseket a szimbólumok értelmezésével állíthatunk fel. Nem a verbalitás, hanem az érzelmek képi megfogalmazásai kapnak főszerepet. A létrehozott munkákon keresztül a hozzá rendelt érzelmi tartalmak megérthetővé, megoszthatóvá válnak. A cél minden esetben valamilyen konkrét, belső pszichés élmény egyedi megjelenítése, amelyben a páciens érzései és gondolatai kifejezésre juthatnak, közvetlenül vagy áttételes megnyilvánulásban.

A pszichológiában leginkább *Carl Gustav Jung* nevéhez kapcsolódik a kollektív tudattalan tartalmaknak szimbólumokban történő feltárása.

„Jung szerint a szimbólum túlmutat az énen, sőt személyes létünkön is, benne a személyes élet fájdalmai és problémái összekapcsolódnak az emberiség fájdalmaival és problémáival. Jung kutatásai irányították rá a figyelmet arra, hogy van valami közös az emberiség lelki működésében, amely az információkat közös szimbólumok formájában dolgozza fel. Ezek az archetípusok, amelyek az emberiség közös tapasztalatából

származnak, életről, halálról, istenről, anyáról, apáról, születésről, jóról, gonoszról alkot egy közös képi világot.¹

Az ösképek ismeretével és használatával tudunk bizonyos élethelyzetekben megoldásokat keresni, majd azokat a gyakorlatba átültetni. Vannak üzenetek, melyek szimbólumokban jelennek meg, azonban nem minden tudattalan megnyilvánulást szabad szimbolikusan értelmezni.

A művészeti pszichoterápia a problémák legmélyére ás le, összefüggéseket keres a múltbéli mintázatokkal, a tudattalannal, a terápián készült produktumok szimbólumai alapján. Ha sikerül a probléma mélyében gyökerező lelki összefüggéseket is megismerni, megérteni, újra átélni, akkor a konfliktuskezelés hatékonyabban és a megoldás könnyebben megtalálható.

A páciens úgy érzi, hogy nincs egyedül a problémáival kapaszkodót talál az elakadásaiban, problémáiban való tovább lépésben. Ha a terápia során kollektív szintre mennek le az érzések és élmények, majd a tudattal kapcsolatba kerülnek, annak olyan alkotótevékenységen át ható ereje van, ami minden esetben sikerélményhez vezet és ez által is öngyógyító hatást eredményez.

A terápia hatékonyságához a terapeuta részéről szükséges a tolerancia, a hitelesség és az empátia. Segítenek a páciens lelki elmozdulásában, az elakadásokon való túljutásnál, valamint erőt adnak a lelki harmónia megteremtéséhez.

Összességében elmondhatjuk, hogy a művészeti terápiának általában gyógyító és egyben vitalizáló hatása is van.

„A művészetterápiák lehetősége bárki számára adott és ajánlott, lehetnek egészséges és beteg emberek, életkortól függetlenül használhatják saját önkifejezésük segítésére, önismeretük mélyítésére.

Cél a harmónia megérezése, az örömelemény megélése, az attitűdváltás és szemléletformálás.”²

„A művészetterápiák hatásmechanizmusa azon alapul, hogy az alkotómunkában rejlő produktív tartalmak átélhetővé válnak, és azok alkotás formájában valóságra

---

¹ (dr. Antalfai Márta- ELTE Személyiség és Egészségpszichológiai Tanszék. Második Műhely Tanulmány 2006)

² („Áramlásban” II. Művészetterápiás Konferencia 2009.)

hozhatók. A katarziszig vezető út viszont valamennyi művészetterápiánál - egyediségéből adódóan - különböző. Természetekből adódó hatásmechanizmusuk más és más: „feszültségoldás, ventilláció, önkifejezés, önismeret, a tudat fejlesztése, a komplexus megjelenítése, szocializáció, a közösségi érzés fejlesztése.”³

A fenti idézetekhez fűzött gondolataim, azok sajátélményen alapuló igazolásai:

Saját élményemből merítkezem, amikor „a bárki számára ajánlott” Dr. Antalfai Márta megállapítást támasztom alá, mely szerint a tavalyi önismereti egy éves terápiánk során tapasztaltam, hogy én tulajdonképpen egészséges embernek érzem magam, de mégis olyan elakadásokra figyeltem fel életemben, amikkel dolgozva másként értékeltem önmagam és a szituációt is, amelyben a probléma felbukkant.

*Ugyanakkor az ember élete derekán egy komoly **önismereti** utat tesz meg, így a segítség lelkünk legmélyéről határozottan a legjobbkor jött számomra.*

*Súgnak az üzenetek, még ha abban a pillanatban nem is jön elő a miértre a válasz, az imagináció hatására készült alkotásaink szimbólumaira rátekintve, vagy egy későbbi munkával összevetve olyan összefüggéseket fedezhetünk fel, melyek segítenek abban, hogy életünket harmonikusabban, kiegyensúlyozottabban, boldogabban éljük, azáltal, hogy jobban értjük önmagunk működését. Felismerünk jeleket, korábbi konfliktusainkra választ találunk, ezzel megelőzhetünk hasonlót, lelkünk épül. Új embereket ismerünk meg, jó érzéssel tölt el, hogy ha akarok, őszintén beszélhetek magamról, örömről, bánatomról. **Ventilálhatunk**, kevésszer fordul ez elő a felgyorsult világunkban. Amit csak nekünk van módunk lassítani és kicsit befelé figyelni.*

A terápián mindenki azért van, hogy egymásra figyeljünk, beszélhessünk érzéseinkről, csalódásainkról, vágyainkról és meghallgassuk a másikat.

*Az alkotás feltöltődést jelentett mindig is számomra, melyben a külvilág valóban bent folytatódik, és ez által a bent pedig kikíváncozik. **Önkifejezés, az átváltozás feltételeinek megteremtése.***

---

³ (dr. Antalfai Márta ELTE Személyiség és Egészségpszichológiai Tanszék. Második Műhely Tanulmánya 2006.)

Az alkotás átélése, megélése azoknak is sikerül, akiknek nincs különösebb rajzi, vizuális előképzettségük. Mivel nekem van előképzettségem, az első alkalmakkor éppen ez kezdeti nehézséget jelentett számomra. Abból adódott problémám, hogy a feladatokat képzett rajzolóként, ahhoz mérten jól oldottam meg. Ez a csoportban egy társamat erősen frusztrálta és hangot is adott rossz érzéséről, én borzasztóan éreztem magamat.

*Szinte szégyenkezniem kellett, hogy olyan csodás lett például az az alma, pedig amikor elkészült, annyira tetszett és olyan jó volt újra rajzolni. Energiák szabadultak fel bennem. Egy gyermekkori gátlás tört elő, aztán valahogy sikerült egy pár alkalom után a blokkot feloldanom magamban. Ez pedig az volt, hogy ha volt bármiben is az átlagosnál jobb képességem, óvatosan kellett megmutatnom, nehogy az osztálytársaim kiközösítsenek érte. A felismerés a következő volt, igyekeztem a kiugróan jó képességeimet mindig is átlagosan megoldani, hogy az a kiközösítés ne forduljon elő többet bármely közösségről legyen is szó. Valószínű, hogy ez igen mélyen fixálódott bennem, **komplexussá** hizlaltam. **Katartikus élmény** volt a felismerés folyamata. Úgy érzem, ezért aztán az átlagnál szerényebben állok az eredményeimhez, mert mindig ott van valami szégyen és alázat is közben, ha jót „merek” készíteni. Életemben végigvezettem az ezzel kapcsolatos jelentéseket, tanulságos volt. A jelentős élethelyzeteimben felismertem az ezzel kapcsolatos indíttatásokat és felszabadítottam magamat a gátlásoktól.*

Visszatérve a tavalyi önismereti csoporthoz, kifejezetten rosszul éreztem egészen addig magamat (a relaxálás közben többször majdnem megfulladtam), ameddig a törekvésem meg nem valósult, hogy inkább az érzés, a zene vezesse a kezemet, ne az „agyam”. És ez így volt jó, és örömteli. Tanulságos eset volt.

2.1 . A terápia egyéni és csoportos alkalmazásainak jelentősége

A művészeti terápia során lehetőség van egyéni és csoportos részvételre. Az egyéni terápia azoknak a pácienseknek ajánlott, akiknél különféle akadályba ütközik a csoportban való megnyilvánulás, nehezen nyílnak meg, illetve a terápia sikerét blokkolná a páciens intoleranciája. Az egyéni terápiás üléseken, egyéni ütemben, egyéni igényeknek megfelelően van mód a páciens lelki nehézségeivel, pszichés problémáival, elakadásaival foglalkozni. Fontos a terápia intimitása.

A módszer alapja természetesen ugyanaz, ami a csoportos foglalkozásoknál. Az egyéni művészeti terápia az időbeliségben és a személyes terápia tematikai rugalmasságában különbözik a csoportterápiától.

Mindkét terápiánál fontos az alkotó tevékenység gyógyító hatása. A csoportos művészeti műhelyfoglalkozásnak pozitív terápiás hozadéka a közösségben végzett tevékenység, ami lehetőséget ad a tagoknak arra, hogy problémájukban, lelki nehézségeikben osztozzanak. Míg bizonyos embereknek nehezen megy a csoportban való feloldódás és kitárulkozás, addig sokaknak segítséget ad, ha mások által is megfogalmazott élethelyzetek és azokból adódó problémáikat maguk is felismerik saját életükben. Könnyedebb, felszabadultabb az alkotói, terápiás légkör és így a csoport a kollektivitás szempontjából nyújt hatékonyabb segítséget a résztvevőinek.

A művészeti terápia nagy sikerrel alkalmazható beilleszkedési problémákkal és magatartászavarral küzdő embereknél, vagy olyan pácienseknél, akik mélyebb önismeretre kívánnak szert tenni. A művészeti terápiás foglalkozások olyan tevékenységek, ahol az egyének különféle művészeti technikákat alkalmazva- melyek lehetnek a rajz, festés, agyagozás, montázs, kollázs –végeznek olyan alkotó tevékenységet, mely során kreatív lelki energiák szabadulnak fel és ez önmagában is gyógyító hatású. Terápiás hatásuk az alkotói tevékenységben rejlik és ez fejt ki pozitív hatást a részt vevőkre. A művészeti pszichoterápiás foglalkozásoknál a terápiás kapcsolat fókuszában az alkotás és a folyamat által létrejött munka áll. Vagyis az alkotás a páciens és a terapeuta kommunikációjának az alapja.

(Forrás: Trixler Mátyás A rajz megoldja betegek nyelvét Magyar Orvos 2009.
<http://www.weborvos.hu/adat/magyarorvos/2009jun/20-22.pdf>)

3. A katarzis élményre épülő tematikus művészeti terápia módszerének ismertetése

A katarzis élményre épülő tematikus művészeti pszichoterápiás módszer az analitikus pszichológiára és az analitikus orientált csoportterápiára épül.

Dr. Antalfai Márta katarzis élményre épülő komplex tematikus művészeti pszichoterápiás módszerét ismertetem az alábbiakban, mely módszer alapja az egészségmegőrzés és gyógyulás feltételének tekintett lelki mozgás elindítása.

Pszichológiai megközelítésből az egészséges személyiség fogalmán a külső és belső világ közötti harmonikus kapcsolatot értjük, mely kapcsolat a lélek egészének, a gondolkodásnak, érzékelésnek, érzésnek, intuíciónak és az akaratni életnek differenciált és összehangolt működését foglalja magába. A lelki egyensúly nem mozdulatlanságra, állandóságra épül, hanem a külvilág és a belső világunk közötti folytonos kölcsönhatás, lelki anyagcsere hozza létre.

Az egészséges személyiségre jellemző dinamikus mozgás, változás nem öncélú, hanem az élethosszig tartó fejlődést szolgálja.

Ez a lelki fejlődés lényegében az önmegvalósítás (individuáció) szolgálatában áll. Az önmegvalósítás, individuáció a differenciátlanságból a differenciált, a káoszról a rend irányába halad. Ez a fejlődési út nem egyenes, hanem kanyarulatokkal, buktatókkal teli. Sikeres megvalósításhoz elengedhetetlen az önismeret. Különösen a belső, láthatatlan világunk megismerése, amelynek szinte egyedüli útja az önkifejezés.

Az önkifejezés megnyilvánulási formája az alkotás. Az alkotás önmegvalósítást és így az egészség megőrzését szolgálja.

Személyiségünk fejlődő, mozgásban lévő, önmagát szabályozó rendszer, amelynek lényege a tudatos és tudattalan világ között a kapcsolat fenntartása. A belső (tudattalan) és külső (tudatos) világ kölcsönhatásának elősegítése a művészetek és a pszichológia törvényszerűségeire épülő tematika segítségével érhető el, ami a katarzis élményre épülő művészetterápia lényege. A sajátélményen és elméleten alapuló tematikus foglalkozások az évkör ünnepeinek, valamint az év, hónap és napszakok archetípusainak képi és téri (festés, rajzolás, agyagozás, montázs stb.) ábrázolására, azok szimbolikus megjelenítésére épülnek.

3.1. A terápia célja

A természet rendjére hangolódva segítse elő a személyiségfejlődést, egészségmegőrzést, illetve a gyógyulást. Az egész személyiség tudatos bevonása és aktiválása a fejlődés, a változás elősegítése érdekében, így az önismeret fejlesztése.

Az emberélet sorsfordulóihoz, illetve a személyiségfejlődés fázisállomásaihoz kötődő archetípusok (kapcsolati mintázatok) szimbolikus megjelenítése vers, zene, és a kreativitásra épülő alkotófolyamat művészi erejének felhasználásával. Mindaz, ami az alkotói folyamatban spontán megjelenik, olyan jelzések és információk hordozója, amelyeket megjelenésük pillanatában talán nem is tudunk értelmezni, de később újranezve az elkészült műveket, azok önmagunkra vonatkozóan új felismerésekhez juttatnak el bennünket.

Az alkotás egyben projekciós felület is, amelynek tükrében mélyebben megismerhetjük önmagunkat: érzelmeinket, indulatainkat, viselkedéseink motivációit, ami elindítja a személyiségbe történő integrálódását és a tudatosítást. Az alkotások minden esetben több információt hordoznak, mint amennyit az alkotó ki akar fejezni. A tudattalan tükröződik vissza bennünk. Célja továbbá az átváltozás feltételeinek megteremtése: a külvilág belsővé, a belső világ külsővé tételével. A belső képekkel való szembenézés, a lélek mélyén lévő érzelmek, intuíciók előhívása. A tudatos és a tudattalan közötti kapcsolat megteremtése. Az adott tematikában manifesztálódó kapcsolati konfliktus művészi megjelenítésével mesterséges úton katarzisz élmény keltése a cél, hogy ez által a tudattalan, vagy csak részben megélt kapcsolatkonfliktusok a felszínre kerüljenek, majd a készült alkotásban megjelenjenek és feldolgozást nyerjenek. Hatására fejlődik a Jungi mélylélektan négy alapfunkciója: a gondolkodó, érzékelő, érző és intuitív funkció, differenciálódik az érzelmi és akarati élet, a megérző és az empátikus készség, valamint a tudat felismerő képessége. A terápia során készített munkák szimbolikus tartalmát értelmezik és szabad asszociációkon keresztül kerülnek feldolgozásra az alkotásokban rejlő lelki tartalmak.

A munkafolyamatban a terapeuta és a páciens kapcsolata indulat áttételi viszonyrendszerben nyeri el az értelmét. A beszédes alkotások elmélyítik és kiszélesítik a kommunikációs csatornákat.

3.2. Felépítése

1. Lelki mozgás, áramlás, változás elindítása a **természet** erejével, a természet változásaira hangolódva (évszakok, hónapok)
2. Mesterségesen előidézett **katarzis élmény** a **művészet** és a **pszichológia** eszközeivel (komplexusok oldásához, traumák feldolgozásához)
  - művészeti eszközök: vers, zene és az alkotói folyamat
  - pszichológiai eszközök: relaxáció, imagináció, speciális tematikák

3.3. Tematikai egységei

1. Természet (évszakok, hónapok változásaival analóg lelki élmények megjelenítése)
2. Kapcsolatok (a személyiségfejlődésünkre ható kapcsolataink feldolgozása: anya-gyermek, apa-gyermek, testvér és párkapcsolatok)
3. Életút (az életút sorsfordító állomásainak megjelenítése a méhen belüli állapottól a jelenig – ezáltal lehetőség adódik a regresszióra, korrekcióra és a rekreációra)
4. Tárgyak valóság-hű ábrázolása (az illúziók és a projekciók visszavonására ad lehetőséget)⁴

---

⁴ (A fejezet forrása: Dr. Antalfai Márta tanulmánya a Magyar Pszichiátriai Társaság VI. Kongresszusán 2007)

4. Néhány gondolat a javítóintézetéről

- Gyakorlati rész -

Az aszódi javítóintézet egy zárt intézmény, ahová bírói végzés, határozat alapján kerülnek a kriminalizált fiatalok.

A javítóintézet jogi és pedagógiai szerkezetét mindenkor a neveltek és nevelők közötti együttműködés minősége formálta, ez a kölcsönhatás napjainkban is alapvető jelentőségű. Az együttműködést ebben a zárt és egymásra utaltságon alapuló rendszerben kétségkívül egyfajta kényszer jellemzi, amely a javítóintézet lényegéből fakad. Abból az ellentmondásból, hogy az intézmény nevelő és büntető funkciója között szinte folyamatos és többségében jobbitó célzatú változások ellenére is, a kétarcúság napjaink gyakorlatát is meghatározza. E Janus-arcú jogintézmény számtalan büntetőjogi karaktert tartalmaz, ugyanakkor a fiatalok egyéni nevelésének biztosítására terápiás jellegű, pedagógiai-pszichológiai eszközöket is működtet, és szociális munkát is végez. A javítóintézetbe 14-19 éves kor között kerülnek befogadásra növendékek. Különböző típusú bűncselekmények miatt a fiatakorúak bv. csoportjának bírója (illetékes megyei törvényszéken) számukra 1-3 évig terjedő javítóintézeti nevelést, mint intézkedést rendel el.

Az intézet alapfeladata a növendékek reszocializációjának megvalósítása egy komplex nevelési program segítségével, melynek egyik célja a gyerekek lelki egészségvédelmének biztosítása.

Pedagógiai, szakmai célunk, hogy a gondozásunkra bízott növendékek számára biztosítsuk az optimális motivációs szintet, és a személyiségelv alapján egyéni, reális pedagógiai programmal valósítsuk meg a személyiségfejlesztést. Ennek érdekében alakítottuk ki differenciált pedagógiai struktúránkat, növendékeink társadalmi reintegrációjának segítésére.⁵

4.1. A pedagógiai rendszer elemei, a csoportok

Az *otthoncsoportok*, melyek a "Sárga Falak Pedagógiai Program" alapján megfogalmazott egyedi munkatervek szerint (szocializációs szintekre épülő

---

⁵ (Aszódi Javítóintézet Sárga Falak Szakmai Program 2005)

programokkal) működnek, a *pszichopedagógiai csoport*, ahol a peremhelyzetre került, markánsabb karaktertorzulást mutató alkohol vagy drogfüggő fiatalok terápiás gondozása valósul meg, a *zárt csoport*: a súlyos magatartászavart mutató, agresszív, az intézet általános rendjét többször megsértő növendékek korrekciós nevelését elősegítő elhelyezése. *Gyógypedagógiai részlegünk a korrekciós csoport*, az enyhe fokban értelmi fogyatékos fiúk reszocializációját valósítja meg. A pedagógiai struktúra valamennyi színtere átjárható minden irányban, kivéve a *befogadó csoport*, ahol egy hónap időtartam alatt ismerkednek meg nevelteink jogaikkal, kötelességükkel, oktatási-képzési lehetőségeikkel, a szokásrenddel. Személyiségvizsgáló csoportunk (pszichológusok) megfigyelései, vizsgálatai alapján irányítja a növendékeket a számukra legkedvezőbbnek ítélt közösségbe (csoportba), a nevelői attitűdök figyelembe vételével a hatékony személyiségfejlesztés érdekében.

Az intézeten belül a pedagógiai rendszeren belül kialakult csoportokon kívül számos csoport szerveződött, amelyek a következők

- oktatás, szakma (festő, asztalos, kosárfonó, hegesztő)
- a foglalkoztató csoportok (műhelyfoglalkozás, varroda, udvar, gazdaság)
- terápiás csoportok (művészeti, zene, drámacsoport)

4.2. A művészeti csoport bemutatása célja, feladata

Az alkotóműhelyben a foglalkozások célja, fejleszteni a növendékek általános gondolkodási, vizuális és az alkotáshoz szükséges képességét, valamint a művészeti tevékenységen keresztül biztosítani lelki egészségvédelmüket.

Egyfelől személyiségfejlesztés, a művészeti terápia segítségével a személyiség harmonikus kibontakoztatása, másfelől a személyiségzavar okainak feltárása, a problémák feldolgozása.

Az önálló életvezetésre való felkészítésben elengedhetetlen a kreativitás és a gondolkodás, a beszéd fejlesztése, amire a terápiás foglalkozások kiváló alkalmat teremtenek. Továbbá fontos számomra a növendékek vizuális látásmódjának fejlesztése, a rajzi- és egyéb kifejezőkészség megteremtése, fejlesztése. Természetesen nem minden gyerek motiválható, de többségéről elmondható a téma iránti fogékonyság. A forma sík és térbeli ábrázolása, a szín és forma összefüggései.

A foglalkozások célja a kifejezésre alkalmas eszközökkel, technikákkal való megismertetés, majd készség és a jártasság megteremtése, valamint a munka folyamatának értelmezése. A megtervezett munka előkészítése és a folyamat kivitelezésének végig vezetése. Továbbá, a pontos, precízen végzett munka elsajátítása. Az alkotás, a szép iránti vágy kialakítása, környezetkultúrájuk fejlesztése. A harmónia megteremtésével a kreativitás fejlesztése.

A legmegfelelőbb alkotói környezet biztosítása és az alkotói tevékenység biztosításához szükséges hangulati háttéranyag megteremtése (zene, irodalom és egyéb képi- és könyv illusztrációk beszerzése).

A művészeti csoportfoglalkozásokat heti rendszerességgel, délelőttönként tartom. A csoportösszetétel változó, a fent említett otthoncsoportokból, pszichopedagógiai csoportból és a korrekciós csoportokból egyaránt jönnek a növendékek. A válogatás pszichológusok javaslatai alapján történik. Többségében halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok ők, akiknek a művészeti terápia segítséget nyújthat abban, hogy az egysíkú, álbiztonságot adó életükből kiutat találjanak. Ezt főleg a képzeleti tevékenység felszabadításával és beindításával érhetem el.

A foglalkozásaim során kialakult impulzív nézeteltérésekkel számos esetben találkozom. Ez nyilván az aktuális csoporthangulatra és a csoport munkamoráljára is kihatással van, ami azonban sok esetben kognitív terápiával féken tartható, megoldható. A megengedőbb, nyugodt, óvó, szerető környezet kialakítása és annak biztosítása számomra nagyon fontos terápiás szempont, mert ezek a gyerekek nem ebben a formában és körülmények közt szocializálódtak. Ilyen légkörben az alkotómunka is könnyebben megy, és ez által sikerélményhez jutnak.

Ami lássuk be az ő iskolai teljesítményüket tekintve igen kevés volt, mert többnyire az általános iskola elvégzése nélkül kerülnek ide. Az alkotó munka révén szerzett siker hozzájárul az énjük fokozásához is. Azt tapasztalom és érzem is, hogy ilyen feltételek közt fejlődik személyiségük, biztonságérzetük, alakul a környezeti kultúrájuk is. Az embertársaikkal toleránsabbak, problémamegoldóbbak lesznek, a konfliktusaikat, - mivel csaknem minden esetben megbeszéljük-, könnyebben tudják kezelni, árnyaltabban, helyesebben tudnak beszélni, gondolkodásuk is átalakul, differenciáltabb lesz, figyelmesebbek lesznek egymás iránt, önismeretük fejlődik.

5. A komplex tematikára épülő önismereti csoport szervezése és a csoport folyamat bemutatása

A dolgozatom elején a művészeti terápiát a művészeti pszichoterápiával hasonlítottam össze. A módszerek hatásmechanizmusát vizsgálom. Érdekes volt számomra, hogy az eddigi művészetterápiás foglalkozásaimat összevessem a komplex tematikára épülő művészeti terápiával.

Hogyan működik a Javítóintézetben, milyen hatással van a kriminalizált fiúk lelki állapotára? A figyelmük leköthető-e? A továbbiakban alkalmazható-e?

Az önismereti csoportfoglalkozás helyszíne számomra adott volt, a javítóintézet művészeti csoportjának műterme, ami kedvező is, mert otthonosan mozgok a saját műhelyemben és ez biztonsággal töltött el. Az időbeosztás is rugalmas lehetett, nem kellett alkalmazkodnom más személyekhez, mert a művészeti foglalkozásokat, ahogy fent említettem én délelőttönként tartom, így ekkor a műhely szabadon rendelkezésünkre állt.

A csoport tagjainak kiválasztása több szempont szerint történt. Elsődlegesen a művészeti csoportba járó növendékek közt végeztem felmérést arra vonatkozólag, hogy kiknek lenne kedve egy önismereti, délutánonként megtartandó foglalkozáshoz. Másodlagosan pedig gyakorlati szempontok jöttek szóba, egyáltalán mely gyerekeket lehet erre az időre szabaddá tenni?

A délelőttönkénti művészeti terápiás csoport létszáma a hét minden napján változó, ezért is nem volt adott, hogy az önismereti csoport a már meglévő „művészeti” növendékekből verbuválódjon.

Fontos megemlítenem, hogy a délutáni részvétel a saját szabadidejükből veszi el az időt, számos sport és egyéb csoportjukban megjelenő programból maradnak ki. Mindezt mérlegelve 10 fiú jelentkezett, akiknek kedve lenne erre az elfoglaltságra.

Megjegyzem, hogy a döntésükben, - sok esetben- a hozzám fűződő kötődésük jelentősen szerepet játszott. Felvettem a kapcsolatot a növendékek saját otthon-csoportjaik nevelőivel és egyeztettem a gyerekekkel kapcsolatosan. Engedélyezik-e? Főleg a fiúk csoportban való viselkedését, esetleges büntetéseiket és időbeosztásukat tekintve. A korrekciós csoportból 4 növendék jelentkezett, a nevelőik rövid hezitálás

után úgy döntöttek, hogy túl sok a gyerekek délutáni elfoglaltsága, így nem javasolják a részvételüket.

Végül a pszichopedagógiai csoport nevelő kollégái igen segítőkészen és konstruktívan álltak a dologhoz, így tőlük 4 fiú jelentkezett a csoportfoglalkozásra.

Közülük két növendéket volt módom személyesen is ismerni, mert a művészeti foglalkozásra jártak/járnak. A másik két fiú a 9-es és a 2-es csoport növendéke.

Tehát **a csoportom** résztvevőinek megszervezése nem volt egyszerű feladat, mert az egyeztetések több mint két hetet is igénybe vettek, mígnem kialakult a végső **létszám**, ami **hat növendéket** jelentett.

A hosszas, gondos előkészület után végül elindult a csoport. Ami, időben 8 alkalmat jelentett, január, február, március, április hónapokban megtartva. Januárban, februárban egyszer, márciusban négyszer, áprilisban kétszer találkoztunk.

Az **egyes csoportülések 3,5 órásk** voltak, általában délután 14.30-kor kezdődött és 18.00-kor ért véget. Az időt próbáltuk tartani, de párszor sikerült túllépni a korlátot.

A csoport tagjai

Sz. József (19 éves)

A Szolnoki Bíróság 2011. június 7.-én kelt 8. FK.234/2011/5. szám alatt közfeladatot ellátó pedagógus ellen erőszak büntette miatt 1 év javítói nevelésre ítélte.

Nyolc hónapos kora óta csecsemőotthonban, majd gyermekotthonban élt. Apja öngyilkos lett. Anyjáról annyit tud, hogy iszik és prostituált, sem vele, sem testvéreivel nem tartja a kapcsolatot. Józsi 3 éves korában nevelőszülőkhöz került, akik kíméletlenül bántalmazták, többszörösen traumatizált növendék. Emiatt kötődése és bizalma súlyosan sérült. Kialakult benne az öndestruktív viselkedési forma, gyakran feszült, erősen szorongó, érzelmileg labilis, szuicid gondolatai vannak, depresszív. Falcolással igyekszik elnyomni lelki fájdalmait.

Intézetünkbe kerülése előtt kétszer volt öngyilkossági kísérlete, ami miatt pszichiátrián kezelték. Korábbi drogfogyasztása miatt elterelésre jár. 8 általános iskolát befejezve került az Intézetünkbe.

D. Kálmán (18 éves)

A Kaposvári Városi Bíróság 2011. január 11.-én kelt 10. FK.183/2010/128.szám alatt 1 rendbeli rablás vétsége, 1 rendbeli lopás vétsége, 3 rendbeli társtettesként elkövetett lopás büntette, 1 rendbeli lopás büntette miatt, 2 év javítóintézeti nevelésre ítélte.

Az édesanyja és az édesapja is értelmi fogyatékos. Apja 7 évet töltött fegyházban, kiskorúak veszélyeztetése miatt. Már szabadult. Anyja, az apai nagyszülőknél él, meglehetősen rossz körülmények között. 5 testvére van. A Gyámügy Kálmánt 4 éves korában nevelőintézetbe helyezte, mert az Apja rendszeresen bántalmazta őt. A nagymama és az anyja látogatták a nevelőintézetben. Amikor már tudott, többször megszökött az intézetből.

Kálmán rendkívül labilis, szorongó, visszahúzódó, félnék. Az apjával szemben sok elfojtás érződik. Nehezen beszél magáról, a sérelmeiről. Alacsony intellektusú, diagnosztizáltan enyhe értelmi fogyatékos. Sok lemaradása van a tanulásban. 7. osztályt végzett, többször bukott, nem járt rendszeresen iskolába. Állandó megerősítést igényel. Nehezen nyílik meg, beszédzavara van, alakilag pontatlan, szókinccse nagyon szegényes, azonban beszédkésztetése erős. Szemkontaktust kerüli. Mozgása rendezetlen, figyelme szétszórt, nehezen irányítható. Az apja befolyásolására vett részt különféle bűncselekményekben. Általában feszült, zaklatott. Zavarát bohóckodással igyekszik kompenzálni. Társai ezért sokszor kinevetik, lenézik, ilyenkor rendkívül dühös, agresszív lesz.

B. Bertalan (15 éves)

A Nyíregyházi Városi Bíróság 2011. június 3.-án kelt 21. FK. 1059/2011/20. szám alatt 3 rendbeli lopás vétsége miatt 1 év javítói nevelésre ítélte.

Az édesanya egyedül neveli 7 gyermekét, mert az édesapa börtönbüntetését tölti. Nagyon hátrányos szociális körülmények közt nevelkedett. Deviáns és nem megfelelő magatartása miatt a Gyámhatóság 8 évesen védelembe vette, állami gondozásba került. Az otthonból többször megszökött, iskolába nem járt. Anyjával szoros a kapcsolata. Az anya nem dolgozik, segélyeken él. Alacsony intellektusú, nagyfokú lemaradásokkal küzdő gyerek. Az intézetben egyéni fejlesztést, felzárkóztatást kap. Fellépése

határozatlan, visszahúzódó. Nehezen tudott beilleszkedni, zárkózott, bátortalanul kommunikál. Érzelmeit nehezen mutatja ki. Könnyen befolyásolható, sodorható.

K. Gábor (18 éves)

A Pécsi Városi Bíróság 2011. március 23.-án kelt 5. FK.1721/2010/15. szám alatt 4 rendbeli közhivatallal való visszaélés vétsége, 2 rendbeli lopás vétsége, 6 rendbeli lopás vétsége, 2 rendbeli lopás vétsége, 2 rendbeli lopás vétsége miatt, 2 év és javítóintézeti nevelésre ítélte.

Édesanyjával és három fiatalabb testvérével él, a szülei már Gábor születése előtt szétváltak. Az anyjának van jelenleg egy élettársa. Nevelőapjával rossz a kapcsolata, nem szívesen van otthon, gyakran bántalmazta. Anyja nem fogta, sokszor csavargott, nem járt iskolába, folyamatosan balhés társaságokban mozgott. Kezdetben gyakran feszült volt, a viselkedése provokatív, nehezen alkalmazkodik. Konfliktushelyzeteket generálva ezzel. Alapvetően konformista, kerüli a nagyobb energiát igénylő helyzeteket. Normál intellektusú. Könnyen sodorható, áldozattípus, de gyakran lépi át a kereteket. Fontos számára a biztonságot jelentő átláthatóság és következetesség. Ebben az esetben nyugodt. Szeret középpontba kerülni, néha infantilis a viselkedése. Sértődékeny, hamar elérzékenyül, alkalmanként sírva fakad. Kötekedésre hajlamos, a kudarcűrő képessége alacsony. Értelmi képessége átlagos, de ismeretei beszűkültek. Hajlamos a moralizálásra, embertársai cselekedeteinek megítélésére.

M. Milán (18 éves)

A Győri Városi Bíróság 2010. december 15.-én kelt Fk.1715/2009/111. szám alatt 1 rendbeli lopás büntette, a rendbeli társ tettesként elkövetett lopás büntette miatt, 1 év javítóintézeti nevelésre ítélte. A Bk.492/2011/3. számú egységes intézkedéseként 1 év 6 hónapra ítélte.

Intézetbe kerülésekor 6 osztályt végzett speciális általános iskolában. Kétszer osztályismétlésre bukott. Mikor Milán 4 éves volt, apja autóbalesetben meghalt. Az édesanyja szüleivel és egyik testvérével él saját tulajdonú családi házban. Egy ikertestvére és egy 13 éves húga van. Az anya hol szigorú, hol engedékeny volt vele.

Édesanyjának mindig is volt állása, jelenleg is állandó a munkahelye. A családi háttér az apa hiányában is rendezettnek mondható. Feszült, időnként lázadozik, impulzív.

O. Imre (16 éves)

A Kecskeméti VB. 2011. szeptember 21.-én kelt 4 FK.924/2011/12 szám alatt 1 rendbeli rablás büntette és 1 rendbeli csalás miatt, 2 év javítóintézeti nevelésre ítélte.

A szülei már beérkezése előtt különéltek, de Imre bent tartózkodása alatt édesanyja hirtelen halált halt. Eddig anyukájával élt egy szoba- konyhás lakásban. Most nem lehet még tudni, ha szabadul kivel él majd tovább. Pszichésen stabil, kissé visszahúzó, csendes. Együttműködő, de bizalmatlan. Fontos számára a családi kötelék. Édesanyja elvesztése még nem tudatosult teljes mértékben nála. Valószínű, hogy mert a hiánya nem érzékelhető, hisz így is távol volt. Bár szorongó, sokszor feszült és nehezen oldódik. Érdekes nála, hogy zavarát sok esetben nevetéssel kompenzálja. Ez persze nem adekvát. Általános intellektusú növendék, a 7. osztályt végzi. Kissé határozatlan, erősen önbizalom hiányos. Társai által negatív irányba befolyásolható. Domináns társaknak alárendelhető, behódoló. Viszont a nála gyengébbet sanyargatja. Nehezen vonható be közösségi tevékenységbe. Elég lusta.

5.1. A csoport pszichés és szociális háttéréről

A fiúk bemutatása alapján összességében elmondható, hogy a családi életforma felbomlásának és a nevelés elhanyagolásának elsődleges felelőssége van a bűnöző személyiségek kialakulásában. Amikor a fiatal bűncselekményt követ el, akkor csak a végeredményét látjuk annak a folyamatnak, ami tettehez elvezette.

Az előzménykutatásban sokféle kiváltó ok, vagy okozat ismeretes, melyek a bűnt elkövető fiataloknál felmerülhetnek:

- némelyek értelmi fejlődése nem megfelelő
- érzelmi életének fejlődése sérült
- gyenge és elégtelen az én-rendszerének szervezettsége, differenciálatlanok a szorongáscsökkentő és énvédő technikái
- nincs megfelelő érték- és normarendszere

- nincs lelkiismereti kontrollja
- alacsony a feszültségtűrése
- nem tudja késleltetni vágyai megvalósulását, frusztrációkra agresszióval tanult meg válaszolni
- kevés érzelmet, szeretet kapott a családjában, ezt antiszociális úton bosszulja meg környezetével

Az önismereti csoportomba járó növendékek közül 4 fiú állami gondozásban volt, csupán a hatból 2 fiú nevelkedik családban. Az utóbbiak is csonka családban, az életért, a megélhetésért folytatott küzdelemben nem értek rá a gyermekeikre odafigyelni.

„Akitől megvonták az érzelmi táplálékot, annak egyetlen segítsége az erőszak. A szeretetében megcsalt gyermeknek felnőttkorra már csak a gyűlölet marad.,”⁶

Nagyon erős társadalmi probléma és egyben dilemma is ez. Dilemma, a „tyúk, vagy a tojás” esete szempontjából, mely szerint a társadalom legkisebb egységénél a családnál kell a hiba gyökerét keresni vagy a gyereknél? Nyilván az ember személyiségfejlődésében a környezeti hatások egyértelműen meghatározó mértékben hatnak, a genetika, az öröklés viszont determináló tényező. Vagyis a kör ezzel itt zárul be.

A szeretetben megcsalatott gyerekeinknek a szeretet után való sóvárgása az, amit a falakon kívül a szabad életükben megélnék. Szeretetdeficit. Vagyis szeretet...

...kint?

A deviáns viselkedés fő időszaka a serdülőkor, amelyben az önállósodási törekvések megerősödésével a közömbössé vált szülőktől könnyebben megy a leválás és az elszakadás. A fiatal elmagányosodik vagy a rossz galerik tagja lesz, ott társakra lel, akiknek hasonló életérzéseik, gondjaik vannak és így elfogadásra talál. Tehát a család nem tudott elegendő vonzerőt kínálni és a külső hatások könnyebben elsodorják őt. Társaságban valahogy minden egyszerűbben megy, könnyebben megy a balhék kigondolása, ebben a szituációban a gondolkodásnak és az ügyességnek is van értelme. Ha jól csinálják, meglesz a jutalom. Könnyen jön, nem buknak le, adrenalin emelkedik,

---

⁶ (Vikár György 1970)

újra és újra belevágnak. Vérszemet kapnak. Ezt a fiúk elmondásaiból is tudom. Az empátia ebben az esetben nem érdekes. Mi az? Már, hogy akit, vagy akiket kirabolnak, mit érezhetnek? Á, azzal nem is érnek rá foglalkozni. Elképesztő történeteket mesélnek, megdöbbenéssel hallgatom, és nem győzőm visszafelé gondolkodtatni őket.

5.2. A terápia tematikai egységei /1. sz. melléklet/

5.3. A nyolcüléses foglalkozás folyamata

Első foglalkozás - 2012. január 24.

1. A terápiás szerződés megbeszélése

Mit is jelent ez a terápia? Mik a szabályok? Hány alkalom lesz? Nyílt vagy zárt csoport legyen? Milyen keretek vannak? (viselkedés szabályai, összpontosítás, egymásra való odafigyelés, nincs ki-be mászkálás (a WC-t kivéve) csak ha én mondom, hogy szünet van, titoktartás stb.)

Elmondható, hogy fegyelmezetten, koncentrálva, engem türelmesen végighallgatva viselkedtek. Megértettek mindent, élvezettel vették tudomásul, hogy egy kis titkos közösséget alkotunk – ugyanis úgy döntöttek, hogy szigorúan zárt terápiás közösség leszünk.

Csoportterápiás munkában a keretek kijelölése és megtartása meghatározza a csoport identitását.⁷ Ezáltal biztonságban érzik magukat, tudnak mihez igazodni, tudják, hogy mit, miért tesznek, és ezért mit várhatnak el.

Csoportdinamikailag nyugodt volt a társaság. Két fiú részéről éreztem kis feszültséget, - Józsi és Kálmán - szorongott kicsit. Előbbi tördelte a kezét, utóbbinak nem volt megfelelően koordinált a végtagmozgása, még ülő helyzetben sem. Körben helyezkedtünk el. A munkaasztalokat erre az alkalomra rendeztük be így, téglalap alakzatban. Kényelmesen, egymástól sem távol, sem zavaróan közel nem voltak a növendékek. Mindenki sikertelenül szemkontaktust létesíteni.

---

⁷ (Ormay A P. Tom (2010) A társas személy A társas-én pszichológiája MentalPort Kft. Budapest)

A terápiás foglalkozásokon készült munkákból a **Józsi** munkáit elemzem a dolgozatomban és kísérem végig csoportdinamikailag.

Dekoráció: A tél színeit visszaadva, az asztalra fehér selyempapírt helyeztem középre és erre száraz faágak és barnás-szürkés kövek kerültek.

2. Az évszokról beszélgettünk, mit jelent számukra a tél, hogy élik meg?

Mi az, amit kedvelnek a téiben, mi az, amit kevésbé?

A csillagjegyekről meséltem, mit tudnak ők erről?

3. A Vízöntő szimbóluma

Feladat: kalligráfia rajzolása zsírkrétával először nyitott, majd csukott szemmel. A többségnek ment az ellazulás, de voltak, akik nem tudták a kontrollt elhagyni és „svindliztek”

4. A télből a tavaszba tartunk...

Mit adott számukra az elmúlt tél, mit hagynának el, mi az, amitől elbúcsúznak?

5. Feladat: montázs készítése a lap bal oldalára, amitől megszabadulnának (érzés, tevékenység, emlék) a lap jobb oldalára, amit szeretnének megélni, elérni a tavasz jöttével

A montázsról a többiek elmondták, hogy nem szeretné, ha összetörné a szívét, nem szeretne több szomorúságot, le akar szokni a cigiről és szeretne egy klassz csajt, gyerekeket és autót. A saját munkájáról Józsi elmondta, hogy a múltba zárja a sok csalódást, jól mondták a fiúk, hogy

nem szeretné, ha összetörné a szívét többet.

A lány, akit nagyon szeretett, mikor bekerült az intézetbe, akkor hagyta el őt. Rossz időszak volt ez neki, nehéz volt megélnie. Azért oldotta meg úgy, hogy kihajtható a nő képe, hogy csak akkor kell neki, ha megbízhat benne. Ha nem, becsukja, nem kell inkább a szenvedés. A gyerekeket nagyon szereti, és nem szeretné, ha az ő gyerekeit más nevelné fel. Jó apuka lesz, majd- érzi, nagyon jó. Az autót, hát mert fiú vagyok, az kell, meg a befőttes üvegben a sok pénz-, de munkával, becsületes úton keresi meg, így szeretné.

Az én véleményem: elég nyilvánvaló, hogy a jövőjével kapcsolatos ideális kép az, amit a montázsán ábrázol. Vágyik mindarra, amit ő nem kapott meg és ezt még átélheti egy saját család megalapításával. Szépen megtalálta hozzá az újságban a szimbólumokat, melyek erre a jelentésre utalnak.

Az alkotás közben elgondolkodó volt, a munkáját az átszellemültség jellemezte. A nők az életében mély, negatív nyomot hagytak. Az anya elhagyása a legerősebb fájdalom egy ember életében. Korábbi beszélgetéseiből is kiderült számomra, hogy igen erős ellenszenvet, gyűlöletet érez az anyja iránt.

A nő a montázson, láthatóan tüzes, ördögi jelenlétre utal. Analóg a gondolat a nőkkel kapcsolatosan érzett dilemmáira és feltételeire vonatkozólag. A kéz az egyik legkifejezőbb testrészünk, mely a külvilág és az ember közötti kapcsolatra utal. Az összekulcsolt, összezárt kezek esetleg az egyetértés és a kötődés szimbólumai lehetnek. Érdekes azonban az a képen, hogy furcsa ez a kézfogás, mintha már rögvest ellent is mondana a másik személy a hívásra. Furcsa kézállásban keresztezik egymást a karok. Nekem olyan érzésem van, mintha egy X formát látnék, ami egyértelműen a tagadást jelenti. Ellentmondásos a jelentés. Az autó és a pénz, mivel elég sokáig állami gondozásban élt, ezért jelentős életkezdesi támogatással indul az életben. 18 éves elmúlt, ha intézetünkből szabadul, úgy szabadon rendelkezik pénze felől. Nagy felelősség, beszélgetéseink jelentős részében erről szó esik. Nincs, miért is lenne tapasztalata. Óriási teher ez számára. Még nem igazán látja, hogy mire, mennyit kell majd költenie. Ő, egyik pillanatban úgy érzi, a világot is megveszi majd a pénzén, a másik pillanatban, amikor nagybátyjához hazautazik, látja a szomorú valóságot, a pénztelenséget. Fél tőle, hogy jószívúsége miatt a pénze az ő támogatásukra elúszik majd. Nagy dilemmák ezek!

De gyerekeink a falatnyi szeretetért és a ragaszkodás miatt mindenüket odaadják. Ez a gyakorlat, sajnos, ami szomorú.

6. Imagináció/relaxáció

Ismertettem a relaxálás lényegét, hogy csinálják? Mire figyeljenek? Nem kötelező, ha kényelmetlenül érzik magukat, lehet gyertyalángot is figyelni, ha valaki így érzi kényelmesen magát.

Vers: József Attila

Itt egy fa, ott egy fa

Zene: Vivaldi the Four Seasons Winter

Feladat: téli fa rajza- szénnel

A kérdésre, hogy mit gondoltok, mit fejez ki a kép, hogy lehet a készítő személyiségére vonatkoztatni annak formai és hangulati elemeit?

A következő válaszok születtek: a gyökerek - bár húsosak - de nincs nekik biztos talajuk. Nagyon erősek és bonyolultak az ágak. Mintegy hajfonat. Gyönyörű! Furcsa, hogy nagyon sötét van a lombnál. Mintha nem is egy fa lenne. Olyan, mintha derékba lenne törve.

Józi elmondása a munkájáról az, hogy ő ugyan nem tudta, hogy ez a fa vele kapcsolatos, de így érezte rajzolni. Még szénnel sem rajzolt soha. Nagyon jó volt neki készíteni. Amit a többiek elmondtak elgondolkodtató számára.

Az én véleményem, hogy az élethez szükséges biztonságot ő nem kapta meg, - baba kora óta állami gondozásban vagy nevelőszülőknél volt- a rajzon ezt a gyökerek világos és erőtlenebb megjelenítésével tünteti fel. A törzs picit, mintha megrogyott volna, ami érzelmi labilitásra és életképességének ingatagságára utal (szuicid gondolatai vannak, már kétszer öngyilkos is lett, erősen depresszív). A fa derék részétől, ami ha a teljes vertikumot nézzük,- élete két harmadát jelenti- ekkor kezdődött életében a rossz társaságokba való keveredés, a különböző elítélendő tevékenységek(lopások, drog) gyakorlása. A sűrű ágak szinte kapaszkodnak, hihetetlenül erős benne a ragaszkodás és egyben a bizonytalanság is. A nagy kontraszthatás, a jó és rossz, a helyes és a helytelen dilemmájáról szól. A jövőképét sötétben látja. Ez a deréktól fölfelé látható viszonylag sötétben kontúrozott lombból derül ki. Ideje jelentős részét lefoglalja a jövővel kapcsolatos tervezgetés. Azonban sokszor ez bizonytalansággal tölti el őt. De a bonyolult és szövevényes fonatokból álló ágrészek-melyek elég stabilak, vaskosak- az egója fogságát is ábrázolják, melyek vészjósló jelek. A haj fonatára hasonlít a rajz, a haj

pedig életerő szimbólum. A hatalom és ebből eredő energia a jelentése. Nagyon erős érzelmi jelenlét mutatkozik a képén. Erős az élni akarás az ösztön szinten.

7. Megbeszélés

A megbeszélés menete a fiúk részéről megfelelő komolysággal és érdeklődéssel zajlott. Meglepődéssel és jó érzéssel vettem tudomásul, hogy ez a tevékenység valóban ösztönös megnyilvánulás, függetlenül a körülményektől. Bámulatos összefüggéseket ismertek fel úgy, hogy soha nem csinálták. Örömteli volt számomra.

8. Zárókör - hogy érezték magukat?

Milyen érzésekkel mennek vissza a csoportba?

Általánosságban elmondható, hogy mindenki aktív, fegyelmezett volt. A munkába bevonódott. Az időt-picit túlléptük, ezt az első alkalomnak tulajdonítottam. A fiúk lelkesek voltak, ki sem fogytak a szóból. Kellemes élménnyel lettek gazdagabbak. A szüneteket betartottuk, félidőben elmentünk az udvarra cigizhettek és a teakonyhában rágsálhattak- kis ropit, nápolyit hoztam nekik. Hálásak voltak érte, megérdemelték. Házi feladatot nem tudok nekik adni, mert a csoportjukban nincs arra eszköz és lehetőség, hogy ezt megoldják.

Második foglalkozás - 2012. február 7.

1. Nyitókör

Elmondják a fiúk, hogy hogyan érkeztek, mi foglalkoztatja őket. Milyen a lelkiviláguk, a találkozásunk óta mi történt velük. Izgatottak, őszintén mesélnek bajaikról, egymás szavába többször belevágnak, amit igyekszem koordinálni és kérem őket, hogy hallgassuk meg a másikat, tiszteljük meg őt azzal, hogy türelmesek vagyunk egymás iránt és ráfigyelünk. Mindenkire sor kerül majd. Beszámolnak róla, hogy van „egy kis” csoportok közti „háború”, a korrekciók és a pszichopedagógiai csoport között. Nehezen viselik. Fortyognak.

A csoport mindig több mint az egyének összessége, a csoporthoz tartozás akkor is megszabja a viselkedésüket, ha nincsenek is együtt.

Magyarázat kedvéért az intézeti csoportok között, van bizonyos hierarchikus rend, ami nem feltétlenül intézeti besorolás, hanem a nevelőintézet növendékei közt

alakult így. Inkább erő és értelmi képességeik szerinti vertikális besorolás ez. A korrekció a legalján, aztán a gyámoltalanoknak titulált pszichopedagógiai csoport, a tetején a zárt -os nehézfiúk szerepelnek. A köztes csoportok, az ún. otthoncsoportok horizontális elrendezést mutatnak.

2. Összehangoló, bemelegítő közös feladatot adtam nekik.

Választottak zsírkrétát, és ahogy szeretnék, tartalmilag akár kapcsolódhat, akár nem a soron következő rajza a másikéhoz.

Feladat: láncrajz készítése, a téma szabadon választott.

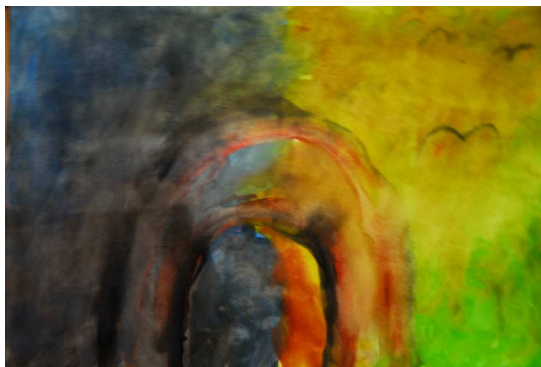
A rajzon elég vegyesek a témák, főleg az aktuálisan őket foglalkoztató szimbólumokat és formavilágot jelenítették meg abszolút spontán módon.

Látni lehet itt földgömböt, rajta ugráló embereket Gábortól és a földdel kapcsolatosan egy széttört szívet, ami azzal van összefüggésben, hogy környezetszennyezés van, és nem figyelünk eléggé bolygónkra. A piros színnel Sz.Józsi egy szomorú és egy nevetős szimbóluma látható, nyitottan hagyta másnak az egyenlőségjellel a lezárást. Alkalmazkodó készségre utal ez a hozzáállás. Zölddel egy virágot az Imre rajzolt hozzá. A virág női princípium, a növekedés, a szépség, a szerelem szimbóluma. Milyen szép a felállított képlet, a szerelem lehet szép, de egyben szomorú is.

Csalódottság? A tudattalanból érkező üzenetek súgnak. Világoszölddel a Berci egy komplett Hi-Fi berendezést rajzolt, mert számára fontos a zene, ő ebben nőtt fel-mondja. Milán egy telefont ábrázolt a perifériára, ami a kapcsolatot jelentheti, amit az ikertestvére távollétében gyakorolhat. Majd türkizkékkel a Kálmán egy nőt, nyíregyházi nőt rajzolt, csupaszon vannak a mellei. Nagyon erős a szexualitás iránti vágy Kálmánban, a szokásosnál is többet beszél erről a témáról.

3. A következő feladat ugyanez, mint az előző, csak most az kezdi a rajzolást, aki az előző rajznál az utolsó volt.
4. Az egymásra hangoló rajzok után rátértem a mai témánkra, mely a következő:

Az évszakokkal, a természettel való foglalkozás a lélekkel való foglalkozást is magába rejti. Az évszakok, napszakok mozgása törvényszerűségeket rejt magába. Az évszakok üzeneteit lelkünkben is megélhetjük. Télen mit? Tudni kell megfelelő időben elengedni, átszellemülni, megcselekedni dolgokat, kinyílni vagy bezárni, önmagunkban lenni, ezáltal magamat erősíteni. Erre tanít minket a természet. Még javában a télnél- a bent időszakánál tartunk. Gondolatok-mire vágyok? Milyen céljaim vannak? Milyen „batyut” szeretnék magammal átvinni a tavaszba? Könnyű lesz, vagy nehéz? Elhagyunk nyomasztó terheket? Beszélgetés a témával kapcsolatban, ki-ki elmondja a kérdésekre a válaszait. Értelmesek, érdeklődők. D. Kálmán türelmetlenkedik, de ez személyiségéből adódik.

5. Feladat: a télből a tavaszba átmenő híd megfestése akvarellfestéssel

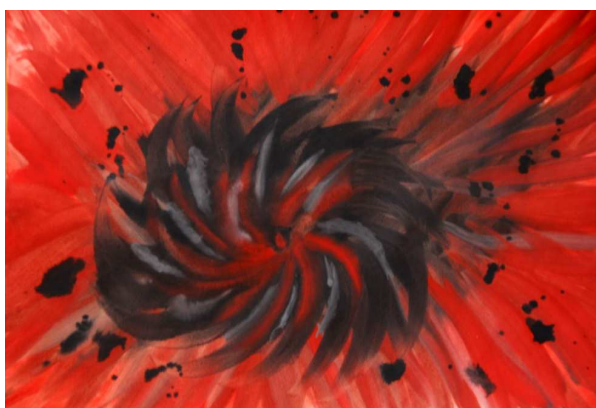
A fiúktól azt kértem, hogy egy címet adjanak a képnek, amik a következők voltak: a szabadás, az új érték, az élet értelme, feltámadás, a két világ, a szív hídja. Józsi a saját munkájának a **remény** címet adta.

Az én interpretációm: Józsi festménye bármely kortárs kiállításon megállná a helyét. Bátran mondhatom. Megrendítő a kép tartalmisága és átütő a kifejezőereje. Színhasználata érzékeny és drámai egyben. A híd inkább ebben az esetben kapura hasonlít. Ha hídnak tekintjük, akkor elég nagy görbülettel érkezik meg a céljához. Erő van a nagy hajlításban, energia kell ahhoz, hogy ha az ívén át akarunk jutni egyik oldalról a másikra. Mintha egy hegyet másznánk meg közben, hogy eljussunk a túloldalra. A múlt borongós, a jövő már derengősebb. A kapu a két különböző világ közötti áthaladást jelentheti. Kozmikus szimbólumként két világ közötti átjárhatóságot jelenti, menny és alvilág közt. De a formájából adódóan barlang vagy kemence is látható benne. A barlang kozmikus síkon a nagy anyaistennő, a Földanya méhének a jelképe, de egyidejűleg a magzati állapot és az újjászületés jelképe.⁸ A barlang istenségek születésének a színtere, itt születik Jézus, sírba temetik, és onnan támad fel.

---

⁸ (Guénon R. 1997 197-205.)

A barlang zárt világ, titokzatos hely. Intimitás, menedék szimbóluma.⁹ Kemence esetében, mivel még kis sárgás-pirosas fények is vannak belül, a gonosz démoni erejének a szimbóluma, írja Tánczos Vilmos a Szimbolikus formák a folklórban - című könyvében (2007). De alagút is lehet, ami szintén a másik világba vezet át. Ez azonban halálszimbólum is. Ha a képet a színvilág tekintetében vizsgáljuk, akkor a bal oldali borongó, sötétkékes, szürkés oldal a szomorú és csalódásokkal, rossz cselekedetekkel teli múltat, míg a zöldes, sárgás, narancsos, pirosasan perzselő színek a jövőt és benne a legközelebbit, a tavaszt árnyaltan és érzékenyen jelenítik meg. A teljes spektrumot felvonultatja. Érdekes a színek inverzének megjelenése a képen. A rosszban is van kicsi jó és fordítva, a jóban is van némi kétség a rossz felől. De ez így normális. A kép jobb oldalán a madarak hárman vannak. A madár az égbe emelkedés, a menny és a föld közötti kapcsolattartás, az istenekkel való kommunikálás, a magasabb tudatállapotba való átlépés, a lélek szimbóluma. A hármas szám, az Isten, az univerzum és az ember hármas egységének a szimbóluma. Vagy az Atya- Fiú Szentlélek hármas egységére utalhat.

6. Imagináció/ relaxáció Vers: József Attila Éjjel Zene: Pavanne Opus 50 Faure
7. Feladat: az imagináció során megérkező kép megfestése akvarell technikával.

Bármí, ami előjött. Legyen az rossz vagy jó. A relaxálás a második alkalommal is kicsi nehézséget jelentett, Kálmán és Józsi gyertyalángot nézett. A relaxáció közben Józsi papírzsebkendőrt kért, mert elzékenyült az emléktől, ami feljött neki. Láthatóan feldúlt, nyugtalan lett. Aztán dühösen elkezdett festeni, heves impulzitással, gyors ecsetvonásokkal haladt.

---

⁹ (Durand G.1997 299-300.)

A fiúk Józsi alkotásához fűzött rövid megjegyzései: sötét pont, egyedül, süllyedés, egyensúly, robbanás, feszültség. A kép Józsi elmondása alapján- egy nagyon rossz emlékeről született, dühöt, agressziót, elkeseredést szeretett volna megjeleníteni a képen. Amikor a nevelőnője addig kergette, hogy megverje, míg egy rózsabokorban landolt. És ott már nem volt menekvés. Nagyon fájó emlékeinek egyike ez. Sok keserősége jelenik meg a képen. Az én véleményem: a piros szín a vérre asszociál. Lehet az élet, de a halál szimbóluma is. De a nemiség szimbóluma, a libidó színe is. Lehet a szeretet, a szenvedély szimbóluma is. A szeretet, amit Sz.Józsi nem kapott meg senkitől az életben. A fekete pedig a káosz, az ősi sötétség, a feneketlenség, a mélység színe. Az élet ellentéte a halál szimbóluma. A szégyen, a bánat, a lemondás, a gyász színe. Így az élettől való elfordulás, a végső elkeseredés színe. A formát tekintve spirális, csigavonalszerű, örvénylő motívumot ábrázol. Örök fejlődésre utaló jelentéssel bír. Őskép. A labirintusszerű forma az útkeresést jelenti. Az örvénylő megjelenítés tehetetlenségre utaló megjelenítés. Segítség és szeretet, gondoskodás nélküli, gonosz jelenléte, ami őt felfalja és megemészti. Akár a foltok a bedarálásból származó foszlányokat is jelenthetik. Pusztító környezetre - elkeseredett megadás

Dekoráció: az asztalon kövek és egy kis levélminta kivágva papírból

8. A készített munkák megbeszélése
9. Zárókör- Ki hogy megy el? Mit visz magával? A második foglalkozás jó hangulatban telt. A fiúk végig aktívak voltak és igyekeztek figyelemmel lenni a másik iránt. Értelmes hozzászólásaikkal hozzájárulni az értékeléshez.

Harmadik foglalkozás - 2012. március 1.

1. Nyitókör   Ki hogy érzi magát? Mik foglalkoztatják őket? Milyen a saját csoportjuk hangulata? Iskolában, szakmán how haladnak, mit csinálnak?

Berci idegességről számol be, feszült a csoportban. Különös változást él meg, az az érzése, hogy nem hallgatják őt meg a nevelők, úgy, mint korábban. Diszkomfort érzése van tőle. Kálmánnak a szokásos ellenségeskedései, hogy kivel how fog harcba keveredni. Józsi nyugodt- még én is örömet fejezem ki azért, mert mostanában úgy érzem a viselkedése felnőttes, komoly és higgadt, belátó. Imre elmondja, hogy pár napja szomorú hírt kapott, meghalt az édesanyja-

együttérzésünkről és részvétünkről biztosítjuk őt. Milán és Gábor stabilan kiegyensúlyozott, nincs velük különösebb probléma. Gábor elmondja, hogy ő már várta a csoportfoglalkozást, mert nagyon szeret relaxálni. Ellazul tőle, megszűnik számára a világ. Boldogan vettem a várakozását. Érdekes megfigyelés, hogy aki kint valamilyen formában drogozott, a képi utazás, a relaxálás jobban megy neki. Az ott látottakat jobban vissza tudják idézni. Gábor is ezek közé tartozik, a szintetikus drogok rabja, de a füves cigit sem veti meg.

Minden csoporttag problémáira reflektálok. Majd az alábbi témáról kezdek el beszélni:

Dekoráció: a tavasz színeiből az asztalon geometriai motívumok és vízben aranyeső vessző, még nem bontotta ki a virágait

2. A természetben beköszöntő váltás időszakáról - talán nincs még egy olyan várakozástól feszülő időszaka az évnek, mint amikor a téli fagy fölenged, elolvad a hó, süvítene a böjti szelek, hosszabbodnak a nappalok, a „tavaszi szél vizet áraszt”- de a természet még mindig csak kivár. Beszélünk a tavasz színeiről, kiből milyen érzések jelennek meg a tavaszvárással kapcsolatban.

A tavaszhoz társított színek: a pasztellek, sárga, rózsaszín, zöld, ibolya, lila és a színek is arra utalnak, hogy életünk új, gyengéd fordulatot vesz. A Halak jegy szimbolikájáról is szó esik.

3. Bemelegítő, lazító feladat: kalligráfia készítése zsírkrétával. Választható színnel.

Téma: a Halak szimbóluma

A szokott módon, először nyitott szemmel, a rajzeszközt a papírról nem fölemelve, majd csukott szemmel ugyanez, felszólításra.

Már elmondható, hogy egy gyerek kivételével el tudnak lazulni és valóban csukva marad a szemük. Minekután megbizonyosítottam őket a felől, hogy nincs rossz megoldás, nem kell félni semmitől, csak bátran adják át magukat a feladatnak és az érzésnek.

4. A tavasz csodálatos alapszíne a hamvas zöld.

Feladat: kék és sárga festékekkel (egyik oldalról a kék, másik oldalról a sárga indításával) zöld szín létrehozása- tavaszi életérzés mélyítése, papírra festése akvarell technikával

Vers (hangulatkeltésül) Petőfi Sándor Mi kék az ég

Zene: Nimród From Enigma, Variations

A csoporttársak véleménye Józsi munkájáról: energia, erő van benne (mint, ami kell a növény nyílásához) harc- a pozitív és negatív erők összeapása, mintegy vulkánkitörés, a színek menyegzője, a színek egymásba habarodása, lüktetés, harag, bosszú, idegfeszültség érződik belőle.

A Józsi a saját munkájáról: jól érezte magát alkotás közben - a korábbi művészeti terápiais foglalkozások során- ahová a szakmai tanulmányainak megkezdése előtt járt - sokkal gátlásosabb, szégyenlősebb volt. Most a keze és az érzései vizsik- felszabadultabb. Talán azért, mert jártasabbnak érzi magát a többiekénél, mondja. Örült, sikerült neki a két színből a zöldet összemosni és azért nem gondolta, hogy a lapot befesti, mert kifejezetten jól esett neki olyat csinálni, ami különb, mint máskor. Egyénibb.

Az én elemzésem: heves gesztussal létrehozott alkotás, melynek valóban merész részletei vannak. A sárga az örök fény, a hatalom kifejezője. A világossárga a hit, a jóság, az intuíció, az intellektus színe. A képen látható bizonyos helyeken zöldessárgás keverék szín, ezt az irigységhez, hitszegéshez és a halálhoz kapcsolódó jelentésnek tulajdoníthatjuk. A kék az égbolt, a tenger, a végtelenség, a megfoghatatlanság színe. A megnyugvás színe. A kettő keveréke a zöld a tavasznak, a természet megújulásának és a növekvő életnek a kifejezője. A fiatalság, a remény, a boldogság, az átmenetiséget is szimbolizálhatja.¹⁰ Nagyon levegős, könnyed munka. A szín arányaira érdemes odafigyelni, ő mindhárom színnek tulajdonított szerepet. Fontos számára a mögöttes tartalom, miből, mi lesz, mi által. Nincs összekeverve, elmosva az előzmény. Azzal, ahogy foltokban fest, a kontrollja alól szeretne kitörni. Az én erejét, önbizalmát azzal is erősíteni vágyik, hogy nevével ellátja a lapot középen. De mindez nem ordít, nem

---

¹⁰ (Szimbólumtár Balassi Kiadó 1997)

hivalkodik, inkább beolvad a környezetébe. JOCI. Ha azonban jobban megfigyeljük, látjuk, hogy a JO, a baloldalon erősebb, mint a CI, vagyis a jövőképe bizonytalan, homályosnak tűnik. Érdekes az is, ahogy becézi magát. Szeretetéhségre utalhat. Mindig is konformistának kellett lennie, ez most sincs másként, csak magából valami kézzel foghatót is belecsempészett az alkotásába. Amely grafikus felület része az egésznek.

Úgy éreztem jónak, hogy felvetem a fiúknak, hogy ha gondolják, feküdjenek le a földre, vagy a kanapéra- talán úgy kényelmesebben tudnak kikapcsolni, relaxálni. Lehet, hogy zavarja őket a másik jelenléte, ez olyan intim tevékenység, ezért nem tudják magukat könnyen elengedni.

5. Imagináció / relaxáció

Vers: Ady Endre Új, virágos ifjúsággal Zene: Beethoven Moonlight Sonata Feladat: az imagináció során megérkező tartalmak, képek, színek, hangok megjelenítése vizes festéssel

A csoport tagjainak véleménye Józsi képéről: a sötét múlt, valami fáj neki,

a várt piros világ, kerek erdő, erdő vihar után. A saját véleménye, hogy a relaxálás közben most sikerült elernyednie és ez a kép jött neki, de lehet, hogy pontosan nem tudta lefesteni. A fekete azt jelenti, hogy nem felejt el, hogy ki ő és honnan jött, megmarad sok heg a múltjából. A színes és sötétebb részekben még át kell jutnia. Ebben is van szép és jó, de rossz is.

Az én véleményem: mintha egy meseillusztráció jelenne meg előttünk. Intuitív és érzékeny alkotás. Nagyon szép! A kép rendkívül sokszínű, ezek a mesés árnyalatok az akvarelltechnika sajátosságának is köszönhetőek, de éppen ez benne a nagy lehetőség, hogy ha él vele valaki, és azt képes produkálni, amit Józsi alkotásán megfigyelhetünk. A létrehozott rétegek és hárták egymásra épülnek. Ezek a rétegek a személyiségeinek a levetett és egyes lélek- részekre ráépült felületei. Festményén, hogy a fekete és sötétkek tónussal kezdi a munkát- mélyről jött, sok fájdalom érződik a háttérben, majd fokozatosan, főleg közép tájékon felfigyelhetünk vertikális, világos (sárgás, zöldes,

pirosas) vonulatokra. Ez a rész a jelen életét ábrázolja, amelyben lássuk be, a rosszban (hogy ide került) azért a legtöbb a jó. Pozitív, segítő nevelői környezete sokat segít az útkeresésben és a jövőképek kialakításában. De mindezek mellett én úgy gondolom, hogy az alkotás bal oldalától a jobb felé eső (horizontális elhelyezkedésben) fekete függőleges sávok őt, saját magát szimbolizálja, aki a fejlődési útját járja, nő és növekedik és a lap jobb oldalán már a feketeség is elfogy, illetve átalakul egy szép nagy erőteljes sárgás, pirosas foltta. Ami feltétlenül pozitív jövőképeknek számít. A vöröses árnyalatok a szerelem, szenvedély az érzelem megtalálását jelenthetik.

Dekoráció: az asztalon, középen pasztell zöld aprócska levélmotívumok sárga alapon, mely napformát ábrázol

6. A munkák megbeszélése

A fiúk kicsit türelmetlenebbek az előző megbeszélésekhez képest, nem figyelnek, nem tudnak a másokra koncentrálni. A hangulat ettől picit feszültebb. Próbálom a csoportot egyben tartani, de érződik, hogy két fiú miatt lazul a fegyelem. Berciről és Kálmánról van szó. Másról beszélgetnek, többször figyelemre intem őket, passzívok. Milán aktivitása kiváló, véleményezi a társai munkáit. Józsi szintén bevonódik a munkába, annak ellenére, amilyen rossz hangulatban érkezett. Határozottan jobban van. Gábor fáradtabb a kelleténél, de aktív részese a közös munkának. Imre hangulata érthetően változó, figyelme, aktivitása kalandozó.

7. Zárókör: Hogy érzik magukat? Mit visznek magukkal a mai napból?

Az idő kint a szabadban is melegebb, sokat süt a nap és a műterembe is szépen besüt. Az általa vetett árnyékok lenyűgözőek. Ebben az idilli hangulatban a fiúk kedve is jó volt, nyugalom és béke jellemezte a foglalkozást.

Negyedik foglalkozás - 2012. március 9.

1. Nyitókör

A szokásos módon zajlik. Egy csoporttag nincs jelen, Imre elutazott az édesanyja temetésére. Öten vannak jelen a növendékek.

Dekoráció: a tavasz hangulatának idevarázsolásaként, az asztalon vázában japánbirs, az ágain a rügyek lassan kipattannak. A váza alatt stilizálva pasztellszínekből, különféle

formákban kivágott motívumok, amik a vízre, a földre (sárra) és a napsütésre (fényre) utalnak.

2. Tavasz - Érezzük-e már a tavasz jelenlétét?

Mit jelent számomra az újrakezdés?

A víz elemről beszélünk, a tavaszi esőről, hogy aranyat ér, hogy életet felújít, frissít, és az ezzel járó sár a mai első téma.

3. Feladat: a víz és sár megjelenítése pasztellkrétával

Illusztráló: József Attila Tavaszi sár című verse

A csoporttagok véleményei: egy tenger, a víz és a nap összecsapása, hurrikán, a zivatar, a borongós múlt

Józsi a saját munkájáról: a téma a tavaszi zápor volt és a sár, ezért én így tudtam ezt elképzelni és lerajzolni. A tavaszi záporok olyan hirtelen jönnek és akkor ilyen szürkés egy darabig az ég,

de hamar elvonulnak a felhők és akkor a nap is kisüt.

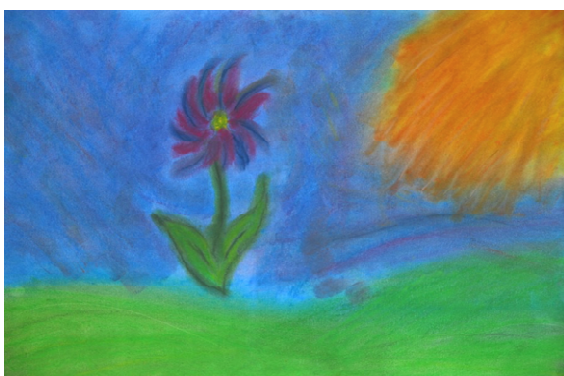
Az én képelemzésem: A rajzán valóban borongós égboltot igyekszik ábrázolni, ami egyértelműen látszik is. Érdekes számomra, hogy a felhőket pont a negatív színnel jeleníti meg, vagyis nem a kék alapon fehérrel, hanem fehér alapon késsel dolgozik. A természeti népek az Istenhez tartozó tárgyként tekintették a felhőket, mint pl. az isteni sátozt. Állandó változása miatt az átalakulás szimbóluma. A felhő az égi fátylat és az égi akaratot is jelképezik. Ugyanakkor egyszerre áldást és átkot osztó égi jelenség. Jó és rossz. A felhők állandó változásaiból a folytonosan változó érzelmekre következtethetünk. Valószínű, hogy azért is használt inverz ábrázolást, mert érzékeltetni szeretne volna a nagy égi harcot, az energiák összefeszülését. Ami jelen életszakaszában is meghatározó. A folyó, melyről érződik, hogy folyik benne a víz visszaadja az ég szomorúan bús színét. A folyó idő szimbólum. Vagyis én ereje úgy lent, mint fent borulató, negatív. A korai civilizációknál a folyó a termékenység és az állandó megújulás szimbóluma. Tehát a felhők állandó változásából, folyamatos növekedést,

megújulást feltételezhetünk. Melyet a lap jobb felső csücskében megjelenő nap csak megerősít. A nap a földhöz legközelebb eső csillag, a fény és a melegség égiteste, ezért az élet forrása. Aktív őselem, férfi princípium. Nem véletlen, hogy képén feltünteti. Mivel az eső a földet megtermékenyíti, ezért ez a nász a bőséget is hozhatja. Így legyen!

4. Vers: Zelk Zoltán Csilingel a gyöngyvirág

Zene: Moonlight Sonata Beethoven

Feladat: az én tavaszi virágom megrajzolása pasztellkrétával

A csoporttagok véleményeiket az idő rövidsége miatt címekben fogalmazták meg: semmi között egyedül, üresség, az új világ kezdete, valami most kezdődik el, réten egy virág, borongós természet

Saját munkájáról Józsi így szólt: nekem jó érzés volt készíteni, ugyan

nem gyöngyvirágot rajzoltam, de ez a virág tetszett. Még az esős, borús időjárásnál leragadtam és ezért ilyen sötét a háttér. Szeretek a pasztellel dolgozni.

Az én véleményem: a virág szerelem szimbólum. Női princípium, növekedést, szépséget, és egyben múlandóságot ábrázol. Egyes népdalokban a virág növekedési fázisaiból lehet következtetni a nő korára. Mely szerint bimbó - a fiatal ara, kóró - az öregasszony. A kinyílt virág a jövő gyümölcsének jelképe. Ezért Joci munkájában ez bizakodásra ad okot. Van remény! Éles kontúrokat használt, ez azt jelenti, hogy szereti saját szűrőjén is az eseményeket átszűrni. Ehhez időnként magányra is szüksége van, hogy önmagával foglalkozzon. Nyilván az egyedül a réten álldogáló virág ábrázolásával ezt is kifejezésre szeretne volna juttatni. A nap, amely bizonyára nap szeretne lenni, erő és az élet forrásának jelképe. De nekem inkább hajnak tűnik. Mintha egy elszaladó lány lobogó hajának tűnne. A kereszténységben a hosszú, kibontott haj a bűnbánatot jelenti.

5. Imagináció / relaxáció

Vers: Radnóti Miklós Március

Zene: Double Concerto for 2. Flutes
Stingorchestra and Cembalo C major
Allegro molto

Feladat: a megérkező kép megfestése
akvarell technikával.

A társak véleménye Józsi

alkotásáról: a jó és a rossz, angyal és ördög, a jövőt búskomoran látja, megsemmisülés, pusztulás. Saját véleménye: nem tudja, hogy miért, de ezt festette.

Az én interpretációm: alkotásainál sok esetben érződik a jó és a rossz ellentétpár ábrázolása. Mindenképpen belső harcra utal a megjelenítés. Hol a múlt, hol a jelen világos. Ennél a képnél a múlt egy felgyulladó faként jelenik meg, a jövő egy sötét, télies, kiszáradt fa képében mutatkozik. Nagyon éles a kontraszt, annál is inkább, mert még jelentésében is ellentmondásos a szép, üde zöld talajból fellobbanó fa képe. Valószínűen a gyenge, erőtlenségből álló fiatal fa tisztító tüze elégeti azokat az emlékeket, amik erősen hatnak a jelenben rá. A két fa között nagy a távolság, ez a szakadék a távolságot jelentheti a két időszak között. A jelenben középen magát festette meg egy szürkés folttá mázolván. A fekete fa gyökere mintha tükörképként folytatódna, ez a múlt kísértésére utalhat, ami a jövőben vissza-vissza tér majd. A világos, lebegő, légiiesen zöld talaj a lelki labilitást fejezi ki.

6. Az elkészült munkák megbeszélése

A csoport a foglalkozás során kiegyensúlyozott volt. Aktívabb jelenlét továbbra is Gábor, Milán és Józsi részéről mutatkozott. A két növendék Kálmán és Berci figyelme nehezen köthető le, a feladatokat megcsinálják, de kapkodva. Kálmán az izgágaságát a munkájában sem tudja elhagyni. Némely esetben a mai napon is az alkotásoknál felületességet tapasztaltam, kliséket, visszatérő sematikus formákat használ. pl. fa, legtöbb esetben (ha téma, ha nem) vagy a színhasználata is egy sémára építkezik, zöldes- lilás-rózsaszínes. Egyébként ő vonja el szomszédja figyelmét is. Neki lehet, hogy hosszú ez a 3,5 órás lekötöttség. A félidőtől tapasztaltam a türelmetlenséget.

7. Zárókör: Hogy érzik magukat? Mit visznek magukkal a mai napból?

Általánosságban jó benyomással távoznak, szeretik a foglalkozásokat. Sz.Józsi lelke háborog, kommunikálja is. Lehet, hogy a terápiával billentetem ki korábbi álegyensúlyából.

Ötödik alkalom – 2012. március 16.

1. Nyitókör

A csoporttagok elmondják, hogy érkeztek? Gábor eltávozáson van, hazautazott. A csoportlétszám: 5 fő. Két napja találkoztunk, így nagy változás nem volt a többség életében. Egy fiú kivételével, Józsinak az eddig megszokott nyugalma megrendülni látszik, mert mély falcolásokat ejtett az

arcán, kezén és a mellkasán. (autoagresszió egy formája, saját testében tesz kárt, szándékosan fizikai fájdalmat okoz magának, pl., az ő esetében vagdossa magát) Nagyon feszült, pattanásig az. Alig akar beszélni, hagyom is. Ha úgy érzi, nem muszáj. A többiek, akik vele egy csoportban vannak, elmondják, hogy nagyon magába fordult, megtört. Kezét, lábát tördeli, katatón mozgással ring a székkal.

Kérdezem tudok-e segíteni? Mondja, majd beszél, ha lecsillapodik. Ide sem volt kedve jönni, de nekem tartozik ennyivel - mondja. Megköszönöm és biztosítom a felől, hogy a foglalkozás végére megnyugszik majd, kicsit másként fogja látni a helyzetet. Eltereli az alkotással a figyelmét a fájdalomról, kirajzolja, kifesti magából. Így feszültsége oldódik majd. A többiek megértőek, együtt érzőek Józsival, csendben, megszeppenten ülnek a helyükön. Most nem olyan erős a csoportdinamikai mátrix követhetlensége, mint szokásosan.

2. A mai napon a Levágott kezű lány című mesével foglalkozunk. Egy jellegzetesen Halak - mese. A meséről általánosságban. Olvasott-e neked otthon mesét valaki? Milyen meséket ismernek? Mely meséket szeretik?

A mesében a hősnő a Halak jegy tipikus alaptulajdonságát hordozza. Ez a megadás, hagyja, hogy történjenek vele a dolgok. Egészen addig aláztos, amíg mások

kedvéért cselekvőképtelenné válik és elveszti kezeit. Teljes lemondás az én-ről, én akarok, és az én vagyok, nem számít. Á! Inkább nekem legyen rossz a te kedvéért, de te ne szenvedj. Áldozat szerep vagy mártírságról is szó van a mesében? A Halak típusú emberek mindig más szemével látják a világot. Jól illik rá, a „Téged hallak és magamat érzem”¹¹ kijelentés. Intuitív, erős empátikus érzéssel megáldott emberek.

3. Felolvasom a fiúknak a mesét. A mese hallgatása közben mély csend, döbbsent figyelem volt a teremben.
4. Feladat: alkotás készítése a hallottakból. Lehet egy kedves jelenet, vagy egy szereplő ábrázolása, ami, vagy aki megragadott téged a meséből
Technika: szabadon választott az eddig elsajátítottakból

A csoport tagjainak értékelése Józsi alkotásáról: egy szigeten elkülönítve, az átkelés, a semmi közepén két fa, ürességben egy sziget, szét vagyok csúszva, érdekes, hogy nincs lombja a fának-nem él, mert csodafa- vágja rá a másikat, hiába hiányzik valami, más pótolja, összetartás, a fekete a rossz jelenléte.

Józsi a festményéről beszámol: azért választottam a vizes festést, mert én ezt szeretem a legjobban, a készítés közben belefeledkezem a munkába. Azt a jelenetet választottam, amikor a király kertjében lévő körtefáról eszik a levágott kezű lány a holdfényben. Csak a lány elmosódott, őt próbáltam feketével festeni, mert már nagyon koszos volt.

Mit gondolsz, a te életedben hol lehet ezt a szituációt felfedezni?

Talán, hogy az intézetbe büntetés miatt jöttem és csupa jó vesz körül engem. Szeretetet kapok Lujzi nénitől, magától Edit néni, gondoskodást Gábor bácsitól.

Az én véleményem: hogy ez a jelenet valóban a jóságról, az anyagi jelenlétről szól és arról, hogy adni úgy az igazi, hogy nem számít kinek, hogy néz ki és miért van szüksége rá, de a szívemben a hang azt súgja, segíts. Feltételek nélkül. A király meghallotta ezt az üzenetet és a kiszolgáltatott leánynak nemcsak, hogy szemet hunyt volna a „lopása” felett, hanem megfogadta, hogy gondoskodni fog róla örökké. Szép tartalmi kapcsolódás a Józsi esetében. Benne az a legszebb, hogy ezt ő így megfogalmazta. A sziget egy zárt világot, a javítóintézetet jelentheti, de az ő bent

---

¹¹ (Claus Riemann Mély forrás 2004. 239. o)

megélt magányát, árvaságát is. Az anyátlanságot a hold jelenlétének tulajdonítom, mivel a hold erős női princípium. Az anyja elhagyásának feldolgozatlansága kemény feladat Sz.Józsi lelki munkájában. A szigeten a két száraz, ám mégis termő fa a szülőket szimbolizálja. Milyen kéjesen táncol az egyik- az anyja, a másik pedig bár határozottnak tűnő-férfi, de mégis a törzs vibrál, labilis. Ez utóbbi az ő édesapja. Mindez a múlt. Ugyan él a talaj, zöld színnel festett, de ami abból nőtt ki halott, nem életképes, jövőt nem tud ígérni annak a szerencsétlen fekete alaknak, aki a képen, jobb oldalon ácsingózik a csodakörtéért, a táplálékért, a lelki- táplálékért- a szeretetért, megbecsülésért, odafigyelésért. A kép érdekessége, hogy a mesében úgy hangzott el, hogy amikor a lány átkel az árkon, a vizet az angyal eltünteti, itt azonban vízzel teli az árok a képen. Ezzel is az elszigeteltséget fejezi ki, ugyanakkor a víz élet szimbólum. Romboló és építő, elválasztó és egyesítő szerepe van. Nem véletlen, hogy az ő tudattalanjából így érkezett a kép, mert hisz a rosszban a jót, az építőt, a nemesítőt kell megtalálnia az életben Józsinak. Ezen az úton, bár ördögi csábításra jött hozzánk, de a gondviselés segítségével és az angyalok támogatásával segítjük őt.

5. A megbeszélés az eddigieknél hosszabbra nyúlik. A mesével kapcsolatos kérdéseket tesztek fel? Mit gondoltok, mit üzen ez a mese?

Kinek melyik részlet tetszett? És miért? Az ő mostani életében hol fedezhető ez fel? Voltatok-e már cselekvőképtelen helyzetben? Hogy oldottátok meg? Milyen külső és belső értéke volt a lánynak? És neked? A testi csonkolás hogyan növeszt belső értéket? Hoztál-e már az életben nagy áldozatot valakiért? Mit kell ahhoz az embernek tenni, hogy a gonosszal/ördöggel cimboráljon? Minek kell ahhoz történnie, hogy ez megváltozzon és jó útra lépjen?

A lányról mi a véleményetek? A király a mesében ki lehetett? Mi a véleményetek róla? A királyné milyen szerepet tölthetett be a lány életében? A lány és a király is hosszú útra ment, vándorolt, miért?

A figyelem és az érdeklődés a csoportban aktív. A mese nagyon telibe talált a fiúk élethelyzetét és az adott időszak tematikáját tekintve is. Elmondták, hogy nem volt benne szerencsájuk, hogy mesét olvasson valaki nekik. Pedig, ha mesét hallgatunk, akkor képesek vagyunk elhinni, hogy bármi sikerülhet, kevesebb negatív gondolatunk lesz, csökkenhet bennünk a feszültség. Olyan képeket használnak a mesék (főleg az

archaikus vagy népmesék), amelyek nemcsak a tudatos gondolkodás szintjén hatnak, hanem egy picit, a tudattalanját is megnyitják. Váratlan felismeréseink is lehetnek a mesék hallatán, olyan összefüggéseket, következtetéseket vonhatunk le, amik életünkben segítenek helyzetek felismerésében, az önismeretben. A kérdésekre válaszokat kerestek és ebből egy hasznos kerek beszélgetés született. A művészeti terápiás foglalkozásokon gyakran olvasok a fiúknak mesét. Szeretik, tágra nyílt szemekkel hallgatják.

6. Zárókör - Hogyan mennek el? Mit visznek magukkal útravalóul?

Ezen a foglalkozáson mindenki aktívan részt vett a terápiás munkában. Nem is volt baj, hogy egy alkotás született, jobban tudtunk koncentrálni a megbeszélésre. Érzem, hogy a csoport tagjainak fogy a türelme így az ötödik alkalmat befejezve. Köszönik, ez a mesés foglalkozás nagyon tetszett nekik. Az volt benne a jó, hogy én is elmondtam, hogy hogy lehet értelmezni egy-egy jelenetet, és ennek nagyon érdekes megközelítése volt számomra. Nem gondolták volna, hogy a saját életükre is lehet értelmezni a meséket. Azt hitték, hogy csak a gyerekeknek szól és minden csupa csoda, varázslat- az életben úgy sincs ilyen. Tanulságos volt a legtöbbjüknek. Józsi arról számol be, hogy számára tényleg jó ez a foglalkozás, mert már megnyugodott és elmondja, hogy a jövője miatt olyan elkeseredett. Tehetetlennek érzi magát. Ebből adódó dühét nem tudja másként levezetni, mert csillapítani szeretné lelkét gyötrő fájdalmát valahogy. Kérdezi, hogy miért nem én vagyok az ő anyukája? Neki akkor minden más lett volna az életében. Mindez nagyon megható, de megpróbáltam elmagyarázni neki, hogy mellette vagyok és segítem őt abban, hogy megtalálja a helyes utat, amit járnia kell.

Józsi a terápiás munkában eddig befelé nyílt meg, most viszont kifelé is. Olyan érzelmi blokkokat érintettünk, melyek mélyen szunnyadnak, de rég nem kerültek felszínre. Bátorítom, hogy ha rossz élménye jön elő, az sem véletlen, az a feladatunk, hogy oldjuk ezeket a fel nem oldott érzelmi blokkjait. Ha ezek feldolgozásra kerülnek, lelke megnyugszik majd.

Hatodik alkalom – 2012. március 30.

1. Nyitó kör: Hogy érkeztek? Hogy érzik magukat?

Mesélnek a csoportok életéről. Berci beszámol róla, hogy nagyon ideges, feszült. Józsi láthatóan nyugodtabb, mint az előző alkalommal. Gábor tegnap jött haza eltávozásról, sok volt a különféle kábítószer használata- ezért iszonyúan fáradt, majd elalszik. Nyilván erős elvonási tünetei vannak. A többiekkel semmi különös, változatlan, aktív a részvételük.

A mandaláról- a mandala az egész világot, az embert, az életet és a teremtést jelképezi.

2. Bemelegítő feladat: tavaszi mandala rajzolása zsírkrétával, kívülről befelé, majd belülről kifelé haladva. Nem emeljük fel a kezünket. Majd felszólításra csukott szemmel folytatjuk tovább.
3. Évköri szokásokról beszélünk. A böjti időszakról (ami Hamvazó szerdától Húsvétig tart), hogy ilyenkor nincs mulatozás, elcsendesedés hatja át ezt az időszakot. A böjtölés a külső fényesség növekedésével a belső fényesség, a megújítandó tisztaság, tisztesség, jóság növekedését segíti.

4. Feladat: Mit áldozunk fel önmagunkból a megújuláshoz, hogy megjavulhassunk, jobbak legyünk?

Feladat: áldozati állat mintázása agyagból

Vers: Petőfi Sándor Javulási szándék

A fiúk véleménye a Józsi agyag szobráról: ez az állat egy dinoszauruszra

hasonlít, vagy egy sárkány, vagy egy gyík lehet, van, aki nem tudja nagyon melyik az eleje és melyik a vége Józsi elmondja nekünk, hogy ő egy farkast mintázott meg. Így sikerült.

Az én véleményem: az állatszimbólumok alapvető jelentését Gilbert Durand szerint két pszichikai érzet határozza meg: félelem az idő múlásától, azaz a halállal egyenértékű változástól, amit a rohanó állat, vagy haladó állat is jól szimbolizál és

félelem a pusztulást előidéző harapástól, a fogak szadizmusától, aminek az állat fogakkal ellátott szája tökéletes pszichológiai szimbóluma.¹²

Az állat által megtestesített fizikai agresszió gyakran állati szenvedéllyel és erotikus vágyal is társul, bizonyos esetekben az erotikus jelentések ennek következtében alakulnak ki. Vagyis némely állatszimbólumnál a szexuális libidó erőteljes jelenlétre utalhat. A farkas pszichoanalitikus megközelítése szerint a gyermeki képzelet számára a pánikot, a fenyegetettséget, a büntetést jelenti. A farkas a nyugati kultúrkörben a ragadozás, a rablásvágy, a falánkság egyetemes jelképe. Alvilági jellegre utal. A kereszténységben a bárány ősi ellenségének számító farkast, mivel a bárányt megeszi, így a kegyetlenséggel és az alattomosággal kapcsolták össze. A farkast az európai népi kultúrában mindenhol erőjelképként tartják. A farkas Józsi esetében inkább egy erőszimbólumnak tekinthető a megmintázás.

A pusztulást szimbolizáló fogak nem jelentkeznek az ő előadásában. Az állat teste kissé aránytalan, a fej kicsi, a test vékony a lábához, de leginkább a farkhoz képest. Viszont a fülei inkább szarvakhoz hasonlítanak, ez pedig fallikus jelentésre utal és ezáltal erőt sugároznak. Szerintem a testtartása viszont alázatos, kicsit meghajlik, mintha megadná magát. Ebből gondolom, hogy nem is az állat vadságára utal, mintsem az állat pszichés jelentésére, ami az erőt fejezi ki. Inkább csak belső vágyakozása az erő iránt, amit az állat képvisel. Ellentmondásos kicsit. Inkább a fenyegetettséget és a büntetést szimbolizálja az áldozati állata. Az önbüntetés gyakori Józsi életében. Ő maga az áldozat. Egy erejét vesztett, elkeseredett, megalkuvó fiatalember.

5.Imagináció/ relaxáció

Vers: József Attila Pöttyös

Zene: Schumann I. Szimfónia Tavasz 2. tétel

Feladat: a hallottak alapján hozott kép ábrázolása akvarell technikával

---

¹² (Durand G. 1977, 82-109)

A csoport tagjainak véleményei: pöttyös szoknya, eper kinagyítva, pöttyös álmok, nyomok az életéből, vércseppek a földön. Saját elmondása a munkájáról: szörnyű élményeim egyike, amikor a nevelőanyám a pajtában egy kampóra akasztott és vert, vert addig míg - azt láttam a relaxálás közben, hogy - a vérem csöpög le a padlóra. Ezt fejeztem ki a festményen. Meghallotta ezt a nevelőapám és bejött a garázsba és nem, hogy megmentett volna, még ő is beszállt. Elővette a nadrágszíját és suhintott... és én nem tettem semmi olyat, amiért megérdemeltem volna, valahonnan nem jöttem időben talán? Vagy valamit nem csináltam meg? Nem emlékszem már, de arra nagyon... nagyon, hogy fájt!

Az én véleményem: szeretet, védelem és biztonság hiányában a gyermeknek a belső érték- és normarendszere torzulással fejlődik. Bizonytalanságából adódó félelmeit megelőző támadó védekezésmóddá alakítja. Az agresszív, bántalmazó, elhanyagoló nevelési mód következtében a gyerek a saját agresszióját hajlamos szabadon és kontrollálatlanul kifejezni. Az drilles nevelést a vasfegyelem, a merevség, a hideg, zárt, erős, megfélemlítésen alapuló viselkedés jellemzi, ahol a parancs és a büntetés a meghatározó nevelési eszköz. A büntetés kilátásba helyezése viszont a gyereket fokozottan szorongóvá teszi. Gyakran a családon belüli bántalmazásnál a büntetés mértéke nincs egyensúlyban a vétek arányaival. A legtöbb esetben a bántalmazó szülő is ilyen körülmények közt nőtt fel. Az ilyen nevelésnél a gyerek még a gyermekkorban nem meri agresszióit kifejezni. Viszont azonosulási késztetéseit a rettegés és a félelem olyan erővel befolyásolja, hogy többnyire éppolyan hideg, merev elvekkal élő, zárt személyiségekké válik, mint az őt büntető szigorú szülei. Agresszióit viszont saját maga ellen képes fordítani. Szigorú lelkiismerete súlyos konfliktusokba szorítja. Ebből következően személyiségzavar és más pszichés torzulás sok esetben előfordul. Hisz ezeket a súlyos érzelmi válságokat egyedül nem képes feldolgozni és a blokkok, krízisek szabadon maradnak, feloldatlanul.¹³

Józi alkotása megrendít, megdöbbenítő. Mérlegelem a felelősségünket és hogy a segítő munka vajon meddig elég, vajon a sebesüléseket mélyen hordozó fiatalok, ha

---

¹³ (Dr. Bagdy Emőke Családi szocializáció és személyiségzavarok Nemzeti Tankönyvkiadó 1977 80-81.o.)

tőlünk elmennek, merre indulnak, milyen indíttatással és motivációval bírnak majd a nagybetűs életben? Kétségek és kérdések, amelyeket felteszünk, de a megválaszolás is kevés ahhoz, hogy Józsit megmentjük. Gyerek kora óta ártatlanul szenvedett, majd az ezt követően súlyos személyiségzavarral küzdő, már kriminalizált embert ki fogja segíteni abban, hogy a társadalom egészséges, munkaképes tagja legyen? Senki. Ő saját maga. Amennyiben képes lesz rá. Az én felelősségem abba áll, hogy a terápiák során lelki blokkjait megpróbálom oldani, és ha ezeket legalább feldolgozzuk, azokkal is kevesebb lesz lelki batyujában a súly, amit búcsúzásunkkor hazavisz.

Visszatérve a munkájára, az magáért beszél. A kép drámaisága, a színek használata, a vér és a feketeség a veszélyeztetettség, a halál, a félelem szimbólumai, ezek egyértelműen a tudattalanból feltörő élmény megérkezéséről szólnak. Józsinál a komplex tematikára épülő művészeti terápia tematikája, hatásmechanizmusának sikeres alkalmazása és annak eredményessége jól alátámasztható.

6. Megbeszélés

A megbeszélés során érződik a gyerekek fáradtsága, kicsit elfásultan, gépiesen válaszolnak. Nem tudnak érdemben, meggondolt hozzászólásokat fűzni az elkészült alkotásokhoz. Gábor szinte lefordul a székről, olyan fáradt. Milán a tőle nem megszokott módon belevág mindenki szavába, Berci és Kálmán egymást szórakoztatják. Józsi stabil, a munkába mindig bevonódik. Nem is próbálom a figyelmüket terelni összpontosításra, hisz egyértelmű számomra, hogy elfáradtak. Nehéz volt szembesülni nekik is Józsi fájdalmaival. Imre csendes, passzív.

7. Zárókör

Gyorsan zajlik, szinte futtában hangzanak el a válaszok. Egyrészt időben megcsúsztunk, másrészt az említett elcsigázottság miatt. Elbúcsúzunk és felviszem őket a csoportjaikba.

Hetedik alkalom – 2012. április 4.

1. Nyitókör

Ki hogy érzi magát? Elmondják, hogy az elmúlt találkozásunk óta mi történt velük.

Beszámolnak róla, hogy Imre egy „csoport balhé”-ba keveredett és sajnos ő is nagy valószínűséggel hibázott, így a zárt csoportba került szinte az egész társaság. Nem tud az utolsó két alkalomra jönni. A csoport létszáma a továbbiakban 5 fő lesz. Az intézetben működő zárt csoportra jellemző, hogy tagjaiknak a csoportba való be- és kikerülése nem az egyéneken múlik, vagyis kényszerközösségről beszélünk. Így aztán Imre nem tud onnan semmilyen más elfoglaltságra kijönni. Szigorú szabály ez, nincs mit tenni. A csoportban gyakran vándorolnak át különféle érzések, érzelmek, mely érzések aztán a csoportra is visszahatnak, tükröződnek. Lehetnek ezek félelmek, örömeik egyaránt. Többször megfigyeltem, hogy a csoport introjekció erősen működik náluk.

Dekoráció: az asztal közepén virágba borult aranyeső csokor, rajta textilből készített madárkák. A váza alatt piros és sárga papírból kivágott lángnyelvek-a tűz stilizálása volt vele a céloim. A munkaasztalra kikészítettem mindenkinek egy A/3-as papírt, aminek a közepén egy csoki nyuszi volt mindenkinek oda rakva.

2. A mai nap témája az április szimbolikája, a KOS hava. Uralkodó eleme a tűz. Kirobbanó, beindító, erő, kitartás tettvágy, önemésztés jellemzi.
3. Feladat: a Kos szimbólumának kalligrafikus rajza a szokásos módon
Eszköz: zsírkréta

A kalligráfia már jól begyakorolt módszerével teljesítik a feladatot. Választanak színt és könnyedén az általam előrajzolt szimbólumot másolják, majd lazán kezükkel ismételtén átrajzolják a motívumot és mikor én jelzek, - elmondható -, hogy minden tag becsukott szemmel adja át magát a mozdulatnak és az élménynek.

4. A tavaszpont március 21.-től indult, erősebb a fény, a hő jelenléte kint, kibontakozik az élet. Ehhez nagy energiára, erőre van szükség.

A Kos szimbólumról beszélek- az emberi természetben ez hogy jelenik meg, milyen tulajdonságokkal bír a Kos ember. Ki született ebben a jegyben?

Gábor, ő feszült figyelemmel hallgatja az elmondottakat és reflektál azokra. Az uralkodó elem a tűz. Nem véletlen, erre a jegyre jellemző a legnagyobb energia kirobbanása (természeti analógia-rügypattanás), beindít és perzsel az ereje. Lüktet és lendületet ad.

5. Feladat: a bennem lévő tűz megjelenítése

Hangulatkeltő vers: Radnóti Miklós

Tavaszi szeretők verse

Hangulatkeltő zene: Liszt Manók tánca

Azért alkalmazok bizonyos feladatoknál verset hangulatkeltő, „témavezető” elemként, mert a csoporton belül nem

mindenkinek megy az elvonatkoztatás a hallottakról. Kálmánról és Berciről van szó, nekik „mankó” a vers, szükségük van kapaszkodóra. Így könnyebben témát találnak, mert a vers tartalmiságából egy-két képet kiragadva bátrabban kezdenek dolgozni. Időnként kérik, hogy többször olvassam fel-, ha nem megy a szövegértés (pl. Milánál akadozik) úgy értelmezzük a hallottakat. A zene elcsendesíti a gondolatokat, befelé visz, megnyugtat, kedvet kapnak az alkotáshoz- inspirálóan hat. Tapasztaltam, hogy a „javítós fiúknál” a komolyzene már nem kelt felháborodást, érzik jótékony hatását, nem hóbörögnek miatta. Ezt persze korábbról kezdtem bevezetni, így ennél a csoportnál már a helyzetem a zenei stílus elfogadta- tásával könnyebb volt. Ugyanis az ellenállás a csoport terápiais hangulatra és így a terápiais folyamat eredményes lefolyására befolyással lett volna.

A fiúk hozzáfűzött gondolatai: a tűz és a rügyező fák, jobbról balra halad, a jó túrja le a rosszat, a perzselőt, a jobb oldalán boldogság, a balon szomorúság látszik

Józsi saját képéről alkotott véleménye: ő van a jobb oldalon, ő a nagy fa és mellette a kisöccse, akit védelmez. A tűzzel azt próbálta kifejezni, hogy egyik pillanatban úgy érzi, hogy a jövőjével kapcsolatban van esélye, a másik pillanatban hirtelen fellángol minden addigi reménye.

Az én véleményem az alkotásával kapcsolatban: a fa életszimbólum. Az életöszön megnyilvánulási formája látható a képen, mely szerint a fa rügyeket bont, a levelek növekednek. Van élet a fában, de és mindig ott a de..., hogy a fa egyébiránt gyökér nélküli, olyan élettelennek tűnik, sőt talán tüzes a törzse és az ágai is. Az az érzésem, hogy a tűz, ami már bal oldalon tart kissé felperzselte a fákat is. Ugyanakkor a színek könnyedek, reményt keltőek, a színhasználat kellemes, világos.

Szellős, levegős, ami a lélek szimbólumának ottlétére utal, a szabadságvágy az atmoszféra fátyolos, sfumato-s ábrázolását használja. A kékség dominál, ami jó, mert a transzcendensségre, az emelkedésre és a megnyugvásra következtethetünk belőle. A tűz megjelenése nem kelt negatív hatást, inkább finom jelzésként jelenik meg a kép bal alsó részén. Inkább narancssárgának látom, mint sem vörösesen izzó lángnyelvnek. A narancssárga pedig a melegség szimbóluma, az isteni szeretet, a bölcsesség kifejezője. A tűz tisztítóúzként fejt ki hatást Józsi életében, mert a gondolatait és érzelmeit átértékelve lesz képes majd az életének saját vezetésére. Ehhez pedig tisztánlátásra, gondolatrendezésre lesz szükség. Figyelemfelhívás ez! Sűgő üzenet! Bentről!

6. Húsvét- a kereszténységben Jézus halála, feltámadása- az élet győzelme a halál felett. A természettel való kapcsolat összevetése. A Húsvét jelentősége lelki életünkben. A kereszt szimbolikája. Beszélünk az ünnepről, kinek mit jelent? Otthon hogyan ünnepelték?

7. Imagináció/ relaxáció

Vers: Juhász Gyula Húsvétra

Zene: Schumann I. Szimfónia Tavasz 2. tétel

Feladat: a megújulás, a lendület, az újrakezdés jegyében az imagináció hatására megjelenő képek, színek, hangok ábrázolása

Technika: akvarell

A fiúk hozzászólásai: Golgota, olyan finom, pasztell, levegős, megváltás, a rosszakarók alul sokan vannak

Józsi az alkotásáról: meghalt Jézus, annyit szenvedett és feltámadt. Újra kezdte, mint ahogy én is szeretném. Az én véleményem: azt hiszem ő röviden megfogalmazta az

üzenet lényegét. A kereszténységben a kereszt központi jelentőségű, a megfeszített Krisztust és Krisztusnak a bűn és halál feletti győzelmét hirdeti. Az Új élet eljövételét. A legszebb, legmagasztosabb áldozat, amit emberért, értünk, fel lehet ajánlani. A mi megszabadulásunkért. Ahogy Józsi megszabadulását a kínzó múlt emlékeitől. Ezen az

úton hite gyakorlása által egy új élet megtapasztalása válik lehetségessé számára. A keresztény közösségben nem lesz árva, elhagyatott és bízhat a Jóisten támogatásában. Józsi rendszeresen eljár az intézeti Kápolnába, Szentmisére. Hite, imái segítik, lelki erőt adnak számára. A képen a világos kékes égi megjelenítés és a nap, mint a mindent legyőző őserő szimbólum ezt meggyőzően alátámasztja. Az Atya- Fiú- Szentlélek hármasságára utal a három emelkedő, amin a keresztek vannak. A keresztek és azok színdinamikai egyensúlya elnyomják Józsi festményén a fekete, negatív alakok tömeges jelenlétét.

8. Megbeszélés

A megbeszélés menete nem volt problémás, az aktivitás a szokásos volt. Józsi, Milán és Gábor értelmes hozzászólásaival illetve a másik munkáját. A két fiút, Bercit és Kálmánt bizony többször fegyelemre kellett intenem és a véleményeik tartalmisága sem volt hozzájuk mérten sem komoly és megfelelő.

9. Zárókör

Az utolsó olyan ülés volt, ahol a csoport alkotásokban nyilvánul meg.

Többen most ébrednek rá, hogy még egy alkalom és többet nem találkozunk- legalábbis a terápiás szerződésünk szerint. Sajnálattal fejezik ki. Milán nagy lelkesedéssel járt a délutáni foglalkozásokra, mert mellettem lehet, és együtt dolgozhatunk, mint a délelőtti művészeti terápiás foglalkozásoknál, amire elmondása szerint kevésszer adódik lehetősége. Egy héten csupán két alkalommal. Vagyis kissé csalódott emiatt. Ez a három hónap, lendülettel, tevékenységgel tarkított volt neki az önismereti csoportban való elfoglaltságai által. Józsi szervezkedni kezd, hogy azért még majd jöjjünk össze egy párszor. Ugye lehetőséget adok nekik rá? A csoport felfokozott izgalmi állapotba kerül a találkozások opcionális felvetése és annak létjogosultsága kapcsán. Kiderül, hogy jól érzik magukat, szerető nyugodt légkör veszi őket körül. Más, olyan otthonos. Megígérem nekik, hogy a felvetést megbeszélem a nevelőkkel, a vezetőkkel és tájékoztatom őket az eredményről.

Nyolcadik alkalom - 2012. április 6. - Összefoglaló értékelő foglalkozás

1. Nyitókör

Az önismereti csoportzáró, értékelő foglalkozásán jelen vannak: Milán, Gábor, Józsi, Kálmán és Berci. Az Imre még a zárt csoportban intézeti büntetését tölti, így nem lehet itt. A fiúknak elmondom a befejező foglalkozás lényegét, hogy egyenként mindenki kiválogatja az eddig készített munkáit és az asztalra kipakolva értékeljük azokat, egyesével. **Kinek mi a véleménye? Összességében mit látunk az alkotásokon? Szín, forma, tartalom szerint véleményezzük a terápia során elkészített munkákat. Mi az, amit az alkotásaiban észreveszünk a lelki életéből? Majd ezt követően a saját érzéseiről beszél a kiterített alkotások készítője. Hogy értékeli a munkáit összességében látva. Hogy tetszett neki a terápia? Milyen elvárásokkal érkezett? Mit várt? Teljesület-e? Hogy érezte magát a folyamatban? Folytatná-e?**

2. Értékelés

Milán

A fiúk elmondásainak összegzése: munkái színesek. A figuratív ábrázolás kevésbé jellemző rá, mint a non-figuratív alkotás. Nála a kiegyensúlyozottság dominál. Nincsenek kiugró témájú munkái. Inkább harmonikus, foltszerű az ábrázolása. Ahol figuratív az ábrázolás, ott megállapítják, hogy pl. a hídja félbe van vágva, nem visz át a tavaszba. Megmarad a télnél - mondják. Viszont, ha összességében nézzük, akkor az újjászületés erősen érződik az elkészült munkák hangulatában. Vidám, üde színeket használ. Tavasz és az új lendület látszik a alkotásain. Elmondják, hogy Milán a foglalkozások alatt is együttműködő volt és nagyon lelkes.

Milán a saját munkáiról és a terápiáról: a munkáit nem érzi olyan jónak, mint azt elvárta volna - mondja. Ha most végignézi, nem olyan változatos és izgalmas, mint ahogy szeretne volna, ha teljesít. - *Elmondom neki, hogy itt nem volt egyéb elvárás, csupán az, hogy a folyamatban legyen jelen és azt különféle alkotások formájában adja vissza. Tehát ne úgy értékeljen, mint az iskolában, hanem véleményezze összességében látva, hogy az elkészült alkotásain mit vesz észre. Vizsgálódjon* – Ha ebben a tekintetben értékeli, akkor ő azt állapítja meg, hogy a munkáiban az elmosódó foltok, a homályosság látható. Vagyis nincsenek sok helyen erős kontúrok. Inkább „pacák”.

Kedvelte a csoportfoglalkozásokat, számára repült ez által az idő. Várta a következőket. A feladatok érdekesek voltak, a társaságban jól érezte magát. Szeretné, ha folytatódna.

Az én véleményem Milánról: a munkáinak az árnyalt, elmosódó, foltszerű megjelenítéséből arra lehet következtetni, hogy szabadságvágya roppant erős. Nem tűri a korlátokat, egyik színt a másikba folytatja, szándékosan átlépve a másik szín határát. Az első alkalommal készített munkáinál még rajzosabb, figuratívabb a megjelenítés, majd a harmadik- negyedik alkalmaktól készült alkotásaitól figyelhető meg ez a bizonyos atmoszféros jelenség. Oldódott a folyamat közben. Noha az akvarell technika lényegéből fakad, hogy légies, áttetsző árnyalatokat lehet produkálni az eszköz adta lehetőséggel, de ez Milánnál többet jelent véleményem szerint. Átlépni egy másik részbe, azt kipróbálni, megélni- ez oldja feszültségét, szabaddá teszi őt. Ebből érezhető, hogy a folyamat közepére kinyílt, felszabadultabb lett, képes volt alkotásai által mélyebb lelki elvárásait teljesíteni. A figuratív ábrázolásainál is megfigyelhető az élesebb kontúrok mellőzése. A hidas munkája nagyon érdekes, a fiúk tökéletesen jól érzik, hogy hídjának fele látható csak, mintha úgy maradt volna, csak eddig építették meg, félkész, félúton van. Az évszakváltás, jelen esetben a télből a tavaszba való átmenet sok embernek nehezen megy, így Milának is. Az átlagosnál szorongóbb növendék, már tiszta ugyan, de évekig heroin függő volt. A depresszióra időnként hajlamos, mikor az életében konfliktusok adódnak, ő ezt nem minden esetben kezeli reálisan. Ekkor befelé fordul. A félút abszolút jelen van a gondolataiban. Jó úton kell járnom, a rosszat elfeledem, és fordítva - a dilemma többször előjön esetében. Merjen rálépni a jó útra? Mi várható ettől? Jó lesz ez neki? A fa seprűszerű rajzolásáról: az ágak rendkívül sűrűk és nagy szimmetriát mutatnak. Mivel a lomb részen ábrázolja, mintha az ágakból állna össze maga a lomb. A lelki, szellemi szféra már kezdi foglalkoztatni - az anyagitól picit jobban,- de bizonyos alapértelmezéseket nem lát tisztán és bizonyos lelki összefüggéseket bonyolultnak és számára elfogadhatatlannak tart. Ez látszik fáinak lombjain is. Van vele munkája, sokat beszélgetünk például az erkölcsről, a barátságról, a szeretetről, a megbocsájtásról stb.. A csoportfoglalkozások vége felé érződött rajta egy kis fáradtság, ekkor aktivitása alábbhagyott és fegyelmezettsége is ennek megfelelően kis mértékben romlott. Nem volt jelentős. A munkafolyamatba - a fenti ívet kivéve- végig bevonódott. Időnként kalandozott el, amikor a verset pl.

többször el kellett neki olvasnom. Úgy ítélem meg, hogy Milán kifelé nem nyílt meg, viszont munkáiban megfigyelhető, hogy befelé viszont dolgozott.

Gábor

A fiúk elmondásainak összegzése: a munkáknak általában mondanivalójuk van. Kettő kivételével. Amikor csak a színek és foltok uralkodnak. Sokszor festi meg az otthonukat, biztos a jó élményt így sikerül újra és újra előcsalogatnia. A montázsánál is egyértelmű, hogy célja, a világ jobb dolgaira koncentrálni: a szeretetre, az összetartásra, a családra, az egészségre, a természet védelmére.

Gábor a saját munkáiról és a terápiáról:” Ő megmondja őszintén - ahogy már többször is elmondta nekünk ezt, hogy neki ez a terápia nagyon bejött.” Az alkotásokon, így összességében is megállapítja, hogy tükröződik ez a hozzáállás. „Minden alkalommal vártam, hogy miről fogunk beszélni, mi lesz a téma? A relaxálás pedig valósággal átszűrte, a gondolataim nagy intenzitással jönnek és ebben az állapotban rajzolni, festeni nagyon jó. Olyan kellemes, ellazító.” A komolyzene a kedvence lett, átszellemül tőle. Az alkotásainál többször megjelenítette a pécsi erdő szélén lévő házukat és annak udvarát. Öröm számára, hogy jól sikerült, jó volt neki úgy készíteni, hogy közben azt érezte otthon van. A szemek a relaxációban jöttek neki fel, lehet, hogy másként kell látnia élethelyzeteket. A fa megrajzolásánál az is felkeltette a figyelmét, hogy soha nemcsak magára gondol, hanem a szeretteire is. Míg más egy fát rajzolt, ő hármat, a két kistestvérét is odarajzolta. Ez a hozzájuk fűződő szeretetét jelenti. De más képein is egynél több embert ábrázol. „Azt figyeltem meg, hogy a terápia ebben a formájában én feloldódom. A korábbi foglalkozásokon gátlásaim voltak, hogy nem tudok rajzolni, meg hasonló kifogásaim voltak. De ez változtatott a korábbi hozzáállásomon. Ez jó. Ezt vártam a terápiától, hogy hozzáállásomon, gondolkodásomon változtasson. Nagyon jól éreztem magam. Folytatnám.”- mondta

Az én véleményem Gáborról: mindazt, amit ő elmondott, csak alátámasztani tudom. Jó érzéssel követtem kinyílni folyamatában. Egy szépen kirajzolódó ívet mutat a terápia aktivitása. Végig teljes bedobással jelen volt és bevonódott a munkába. Nem csak befelé, hanem a közösségnek kifelé is megnyílt. Bízott a környezetében, érezte, hogy ez neki jó és eredményes. A dolgozatomban, a fentiekben megjegyeztem, hogy a

csoporthoz jelenlévő volt kábítószereseknél megfigyelhető, hogy könnyebben és jóleső érzéssel megy nekik a relaxálás. Nos, ő ennek a megtapasztalásomnak az egyik alanya. Valószínű, hogy képekben, víziókban látnak, agyuk és érzékszerveik hozzászoktak a valóság ilyesformában való érzékeléséhez. Az alkotás során belemerült a tevékenységbe, átszellemült. Felszabadult. A szem ábrázolása valóban figyelemreméltó, mert az ő esetében, nem tudatos jelentésről van szó, hanem az imagináció segítségével a tudattalan megnyilvánulásáról. Mivel a szem lélek- és szellemi szimbólum, ezért jelentéséből adódóan a „helyes” meglátására, a lélekreszek mélyebb értelmezésére is kívánatos Gábornak odafigyelnie. Ezt az üzenetet kapta. Érdemes elgondolkodni neki a jó és a rossz, a természet és a szellemiség összefüggésein. A folyamatban végig komoly volt, hozzászólásaival segítette a terápiás munkát.

Berci

A fiúk elmondásainak összegzése: az ő munkái nagyon hasonlóak. Az ábrázolások a képen hasonlóak. Például a fáit, a természet megjelenítése vagy a hidat is kétszer festette meg más-más témára. Érdekes, mintha a téli fája egy nagyobbra nőtt bokor lenne. Annyira tömzsi. Egyik fiú a tükrös képét emeli ki, hogy az nagyon tetszik neki, olyan különös. Mások a színhasználatára tesznek megjegyzést, hogy általában a melegebb árnyalatokat alkalmazta. Ezért, szinte összefügg a 16 kép, mintha egy sorozat lenne. Változatok egy témára. Többek az agyag szobrát véleményezik, hogy az áldozati állata már eleve halott, úgy mintázta meg és nem is kutyára hasonlít, hanem egy macskára.

Berci a saját munkáiról és a terápiáról: a munkáiról az a véleménye, hogy ő tulajdonképpen örül, hogy így is megoldotta ezeket a feladatokat, mert szorongott és idegeskedett is, hogy mit fog ő itt majd csinálni. De végül azt tapasztalta, hogy a csoportfoglalkozásra jövet mindig olyan feszült volt, de a folyamat közben valahogy megnyugodott. Úgy érzi, hogy nem véletlen, hogy ezeket a színeket használta, hisz ezek a színek jellemzők leginkább a tavaszra. Annak ellenére, hogy félt, hogyan tud majd megfelelni, jól esett neki alkotni. Megismerkedni a különféle eszközökkel, eljárásokkal. A munka közben elfelejtett aggódni. Nem vártam semmi különösöt a terápiától, csak hogy jó társaságban, jól érezzük magunkat. Ez pedig teljesült, még több is. Gátlásoktól szabadultam meg. Folytatnám szívesen, ha lenne rá lehetőség.

Az én véleményem Berciről: a terápiás folyamatban kalandozó volt a figyelme, a foglalkozásokon többször fegyelmezni kellett. Nem zavaróan, társa Kálmán zökentette többször ki a koncentrációból. Az aktivitása is ehhez mérten ingadozott, változó volt. Inkább kifelé nyílt meg, a munkáiban nem számottevően. Ő a legfiatalabb csoporttag. A hozzászólásai is sablonosak voltak, amolyan meggondolatlanul fűzött hozzá véleményeket társai munkájához. Alkotásain árulkodóak a sablonok és különféle sémák alkalmazásai. Ezek lehetnek színek, formák stb., melyek számomra lelkivilágáról árulkodnak. Megfigyeléseim szerint vannak növendékek, akiknek az alkalmazott paneleken sok idő után sikerül túljutni, ezek nyilván a ki nem mondható események és érzések elfedésére fixálódtak a gyerekekbe. De Bercinek bizonyosan nem oldódtak fel, vagy csak részben ezek az érzelmi blokkjai, mert még a változás nehezen figyelhető meg munkáiban.

Kálmán

A fiúk elmondásainak összegzése: az alkotásai nagy részében élénk a színhasználat. Sokszor használ rózsaszínt, világoszöldet, kéket és sárgát. A víz többször visszatérő motívum, négyszer használja különböző képeken. A fa alkotásai nagy részében, hétszer jelenik meg. A szénrel rajzolt fája olyan bánatos, mintha segítséget kérne. Az ágait megnyesték, letördelték és a gyökere egészen a fa törzséig tart. Megjelenítéseinek nagy része gyerekes, álmodozó.

Kálmán a saját munkáiról és a terápiairól: „én jól éreztem magamat, mert szeretek festeni, rajzolni. Így az összes munkámat látva, meg vagyok elégedve. Szép színesek, a nőket jó volt keresgélni az újságban, nekem ők a legfontosabbak. A relaxálás akkor már ment, amikor a kanapéra feküdtem, arra az időre teljesen kikapcsoltam. Nagyon fog hiányozni, hogy nem jöhetünk Edit nénihez. Jó volt itt. Legyen már máskor is!”

Az én véleményem Kálmánról: ő az a fiú, akinek értelmi képessége és pszichés zavartsága a legerősebb a csoportban. Szülei mindketten értelmi fogyatékosak és apukája erőszakért, fiatalkorúak veszélyeztettségéért hosszú évekig börtönben volt. A családon belüli erőszak egyik legsúlyosabb áldozata ő volt. A csoportban feloldódott, érezhetően jó hatással volt rá a nyugodt, megengedő terápiás légkör. Mivel a feszültsége enyhült, ezért a kontrollját is könnyebben elengedte, ezért többször beleszólt a másik

beszédébe, figyelme rövid időn belül nem volt koncentrálható. Csak mondta, csak mondta a nem adekvát hozzászólásait. Ezzel a könnyebben befolyásolható társát, Bercit kizökkentette a folyamat ritmusából. Emiatt konfliktusai voltak a csoporton belül. Józsi és Gábor is rendre intette néhány alkalommal, ami természetesen érthető, hisz nehéz volt nekik odafigyelni a duruzsolás, nevetgélés mellett a munkájukra. A odu motívum többszöri alkalmazása a szexuális fantáziájával kapcsolható össze. Érdeklődésének központi témája. Az alkotásaiban megfigyelhető egy fejlődési folyamat, megnyílik a munkáin keresztül. Olyan szimbólumokat alkalmaz, amiknek ő maga nem is tulajdonít különösebb szerepet, ilyenek a spirál, a csigavonalszerűség, a pozitív-negatív ellentétpárok használata. Az egyik munkájában a pozitívon belül negatív, és a negatívon belül pozitív forma megjelenítésével találkozunk. Ez számomra azt jelenti, hogy belül dolgozott a konfliktusaival, elakadásaival. Kinyílásnak tekinthető, hogy konkrét szituációkat, történeteket mesélt korábbi életéből. Ezek is kapcsolatosak a szexualitással (az anyja és az apja, mikor, hogyan, hol csinálta és ő ezt hogyan leste ki, vagy az agresszióról, a dühről, amit az apja iránt érez stb.) Az első foglalkozások során készült munkái sötétebb tónusúak, majd ezt követően színesedik, a felületkezelése könnyedebbé válik. A gyermeki ártatlanság és a szeretet éhség, a szeretetében megcsalottság több helyen mutatkozik. Fák, amik keretezik, ölelik a közte lévő motívumot, virágos rétekekkel, a nem odaillő színekkel, elvonatkoztatott ábrázolással hívja ezekre fel a figyelmet. Kálmán aktivitása erősen hullámzó volt. Hangulata szerint vagy csak felkérésre volt hajlandó véleményt mondani az egyes foglalkozások megbeszélésein.

Imre

Az én véleményem Imre munkáiról, terápiás folyamatban való részvételéről: Imi 3 ülésen nem volt jelen, a legutolsón sem, ezért munkáit és hozzáállását röviden én foglalom össze. A folyamatban nem volt túl aktív a részvétele. Kicsit szemlélődő jelenléte volt. Kezdetben szégyenlősséget tapasztaltam nála, ami mire oldódott volna egy súlyos trauma miatt, (édesanyját elveszítette) visszaesett. Konfliktusai nem adódtak, nagyon halk szavú, visszahúzódó magatartást tapasztaltam nála. Passzivitása miatt nem vonódott be a csoport munkájába. Kérdésre válaszolt ugyan. Monotónia jellemezte.

Józsi

A fiúk elmondásainak összegzése: a munkái egytől egyik kifejezőek, nagyon ügyes, nem is tudta biztos, hogy ilyen tehetséges. A képek mind más hangulatúak. Színeiben is másak. Épp, amilyen hangulatban volt, olyan árnyalatokat használt. Rajta nagyon látszott, hogy egy-egy emlék visszaidézése nagyon megrázta. Az alkotásain sokszor észre vehető, hogy egyik felén a jó dolgok, a másik felén a rossz dolgok jelennek meg. Munkái történetekről szólnak, nemcsak hangulatról.

Józi a saját munkáiról és a terápiáról: „a fiúk észrevételei jók voltak, én is így látom az alkotásaimat, már, hogy kifejezőek. Most összességében nézve jó rájuk nézni. Azt érezni, hogy amikor készítettem felkavaró emlékek jöttek elő és most pedig megnyugodva szemlélem a munkáimat. Büszke vagyok magamra, azért mert meg tudtam csinálni őket és arra, hogy ez által kicsit másként tudom értelmezni a szörnyűségeket. Volt hozzá erőm, nem voltam egyedül, mert egyedül nehéz, félek tőlük vagy agresszív leszek. Mindent összetörnék ilyenkor, de leginkább magamban teszek kárt. A folyamatban az tetszett, hogy végig lehetett gondolni az életünket, a feladatok és a téma minden nap más volt. Érdeklődve vártam, hogy melyik nap mi lesz? Nekem tetszett a terápia, szeretettel jöttem Edit nénihez, mert tudtam, hogy velem van, bármi legyen is. Jó vagy rossz. Nem tudtam, hogy mit várhatok a terápiától, de az, hogy a folyamatban jól éreztem magam, mindenképp jó volt. Ezt pedig köszönöm. Hát persze, hogy jönnék, ha lesz még alkalom.”

Az én véleményem Józsiról: a munkáiban egyértelműen az útkeresés látszik. Amit Jung a személyiségfejlődés individuációs folyamatának, a teljesség útjának tart. Ennek az élethosszon át zajló lelki fejlődésnek nagyon az elején van még Józi. Amely úton van jó és rossz, sötét és világos, ehhez mérten pedig a jungiánus mélylélektan szerint árnyék és persona.¹⁴

Józi jelenleg az egójával harcol, képes legyen elfogadni, hogy az ő személyiségének van jó és rossz oldala is. Tudatosítani a tudattalanból érkező üzeneteket nagyon nehéz feladat bárki számára is. Mindenáron bűnbakot kíván keresni. Azt kell elfogadnia, hogy az ösztöneinket ismerve vannak rossz tulajdonságaink is, amik lehet, hogy a környezetünk hibáiból vagy a múltunkban jelenlévő személyek hozzájárulásával, de személyiségünk részei. Éppúgy, mint a personánk, az a szerepszemélyiségünk, amit a

---

¹⁴ (David Rosen Jung és a tao Szukits Könyvkiadó Szeged 1997)

környezetünk és a benne lévő személyek felé mutatunk. Ösztönös és tanult minták ezek, melyeket a társadalmi beilleszkedés során sajátít el az ember. Amikor a tanult minták sekélyesek, az ösztönös és a tapasztalati minták átveszik a szerepét. „Mindén életben maradási”szükség panelek veszik át az egyébként elsődlegesen neveléssel elsajátítandó etikai modellt. Ezek a panelek arra törekednek, hogy alkalmazkodóvá váljunk. Tudjunk bizonyos szituációkban helyesen, jól viselkedni. A mély-én üzenete

Józsi munkáiban sok esetben felszínre került. Az alkotásokon keresztül, a szimbólumok segítségével jutottam erre a megállapításra. A munkáit ebben a részben nem értékelem, mert azt a fentiekben részletesen megtettem.

Fontos volt, hogy Józsi megértse, hogy a „rossz”(legyen az élmény, vagy viselkedési forma) nem elfogadhatatlan fogalom. A rossz élményeinket és azokban való rossz cselekedeteinket, melyek árnyék személyiségünket mutatják, el kell fogadni, ezzel együtt kell élni. A tudattalan tartalmakat (a munkák szimbólumainak üzenetét, vagy az álmok jeleit) a tudatossal össze kell hangolnia, így lehet egy következő, érettebb személyiség szintre eljutni. Mindezeket az ő számára érthetően elmagyaráztam és bízom benne, hogy a mély sebeinek kibeszélése, feldolgozása által segíték a saját útjának a megjárásában és egy-két lépéssel- az elakadásai után- tovább halad majd.

Jung a taoista filozófiát nagyra tartotta, az ő analitikus lélektanának is egy alapüzenete a következő pár sor, amelyet Lao-ce írt:

**„Ismerd a sorsot,
uralkodj elméden,
rangsorold helyesen a dolgokat
és igazodj igazi természetedhez.”¹⁵**

Józsi életrajzában válaszában áll, előtte van az egyik és a másik út is és temérdek. **Melyik az övé? Épp ez a kérdés.** Hát a saját útja. Képein, szinte mindegyiken megmutatkozik a sötét/világos, a jó/rossz ellentétpárnak a megjelenítése. Józsi jelenleg „helyesen rangsorolja a dolgokat”. Ebben a módszerben az a nagyszerű, hogy a mély-énből érkező jelek nem csálnak, azoknak erős a jelentése. Abban segít a katarzis élményre épülő komplex művészeti terápia, hogy

---

¹⁵ (Lao-Tzu, Wen-tzu, no.51.p.48. Lao-ce utolsó tanításai, Wen-ce. 51.fejezet, 45.o)

ezeket a jeleket, szimbólumokat előcsalogassuk az imagináció eszközeivel és saját úton maradassunk. Az, azonban nem megy másként, csak, ha a saját pszichénket megértve (igazodj igazi természetedhez) járunk rajta.

Az alábbi gondolat alátámasztja a fentiekben összefoglalt véleményemet, melyet C.G Jung Gondolatok a természetről című könyvéből idézek:

„Csak úgy teljesíthetjük ki értékeinket és pszichológiai fejlődésünket, ha elfogadjuk önmagunkat olyannak, amilyenek vagyunk, és ha elég komolyak vagyunk ahhoz, hogy azt az életet éljük, amit ránk bízta. Szükségünk van a bűneinkre, tévedéseinkre, hibáinkra, különben fejlődésünk legértékesebb ösztönzőitől esnénk el.”¹⁶

---

¹⁶ (C.G Jung: Gondolatok a természetről Kossuth Kiadó Budapest 1998, 2010)

6. Záró gondolatok - művészeti terapeuta identitásom

Olyan fiataloknak szólt ez a komplex művészeti terápia, akik az intézetbe kerülésük előtt saját magukat és környezetüket is veszélyeztették.

Amikor ezektől a gyerekektől félnek az emberek és nem érzik biztonságban magukat, akkor hajlamosak megfélemezni arról, hogy ugyanez a félelem, elbizonytalanodás jellemzi azokat a fiatalokat is, akik kriminalizálódtak, akiknek a szűkebb, tágabb környezete folyamatosan veszélyezteti fejlődésüket.

Ők is útkeresők, hitkeresők, agresszívek, ugyanakkor szeretetre vágyó gyerekek, akik hosszabb rövidebb időn keresztül kriminalizálódtak, akik elvesztették bizalmukat a felnőtt társadalomban, akik nem várhatnak arra, hogy valaki segít nekik a helyes utat megtalálni. Azt élik meg, hogy általában azonnal kell dönteniük, így szinte mindig hibáznak és ezzel elérik, hogy problémáikkal felperzselnek minden hasznos, követésre méltó emberi kapcsolatot, ha egyáltalán volt ilyenben részük...

Mindezek ellenére reménykednek, sokszor maguk sem tudják miben és még miért, de remélik, hogy egyszer minden megváltozik az életükben és sorsuk jobbra fordul.

Ebben a helyzetben segít nekik a komplex művészeti tevékenységre épülő terápia, ami a látás és a hallás útján olyan világba vezeti őket, amely alkalmat ad nekik arra, hogy megálljanak másként szemlélni a világot és megtapasztalják az alkotás folyamatában rejlő önkifejezés erejét. Az alkotás folyamatában kitárulkozik, megnyílik és önmagáról vall, keresi és kifejezi önmagát. Ehhez segíti őt a terápia tematikája, amely a természetre hangolódva lehetőséget ad nekik a felismerésre.

Egy terápiás kapcsolat akkor valódi, ha az alkotó és a terapeuta organikus egységet hoz létre. Az én részemről nagyon fontos a résztvevői aktív jelenlét és az elfogadás. A terápián belül egy alkotás létrehozása és elemzése olyan komplex folyamat, amelyben a reaktív tevékenység és az aktív feltáró munka azonos szerepet kap. A folyamat kísérője a fiatal egyes élettörténetének feltárásában működik közre.

Véleményem szerint óriási elméleti tudás, és sajátélmény feldolgozásával megszerzett gyakorlati tapasztalat és felelősségérzet kell ahhoz, hogy segítőként részt vegyek egy gyermeki történet feltárásában, mint útitárs, aki közben szenvedélyek,

indulatok, a mulandóság, a sebezhetőség és a remény érzéseinek átélésében és tudatosításában válik valódi partnerre.

Az interakció ebben az értelemben személyközi és nem hierarchikus. Az aktivitás és passzivitás átélhető harmóniája biztosítja az alkotó folyamat valódiságát. Nagyon fontosnak érzem, hogy egyenrangú partnereivé váljunk egymásnak, egy kvázi „véd-és-dac” szövetséget kötünk a nehéz élettörténetek feltárására és a lelki sebek begyógyítására. Abban van szerepem, hogy a felszínre kerülő elfojtott lelki tartalmak ki- és megbeszélésével segítsem a fiatalot a saját öngyógyító mechanizmusainak beindításában. Ebben a munkában szükség van rengeteg saját élményre, és szakmai megoldásokra, amiben hatékonyan tudom alkalmazni a kétéves szakirányon tanultakat.

Komoly felelősségem van abban, hogy a foglalkozások alkalmával felszínre hozott traumákat segítsem oldani, az adott fájdalmas életszakaszt lezárni, és továbblépni. Segítő szerepem akkor eredményes, ha a szeretet benti légköre kint is elkíséri a fiatalokat. Ebben mutatkozik meg művészeti terapeuta énem.

Véleményem szerint sikeres volt az első ún. pilot program az intézeten belül. Ezt tükrözik a résztvevők és az intézeti vezetők megnyilvánulásai is. Úgy érzem komoly lehetőség van arra, hogy a komplex művészeti tematikára épülő önismeretei csoportfoglalkozást az intézet nevelési programjába integrálja.

1. sz. melléklet a terápia tematikai egységei

FEBRUÁR - a VÍZÖNTŐ HAVA - jégbontó hava

/ január 20 - február 18. /

Télen az emberi szervezettel együtt a természet is lelassul, az anyagcsere csökken, ez a tartalékolás időszaka.

Ahogy a természet mély álomba vonult, úgy az embereknek is a befelé fordulás időszakát jelenti ez az évszak.

Lelki életünk analóg a természettel, befelé figyelünk, meleg tea mellett jókat ücsörgünk, olvasgatunk. Mindenki befelé igyekszik a hidegből. Lelket melengető otthonainkban kuckózunk, megpihenünk, meditálunk. Életünkben a számvetés, a belső építkezés jelenik meg. A tél folyamán az elmúlás, a halál feldolgozása foglalkoztat bennünket, azonban a tél utolsó hónapjában, februárban a belső fényt is próbáljuk keresgélni önmagunkban, lelki tartalékainkban. Kint a nappali fények is egyre gyakoribbak lesznek, úgy ébredszünk lassacskán mi is téli álmunkból, mint a természetet. Január végén moccan a fában az élet, a Föld ébredezni kezd. Lüktetés, lélegzés kezdődik. Elindulunk bentről kifelé, a sötétből a fény felé. Fordulat lesz az időjárásban is, a fagyot enyhülés váltja. A rend felbomlásának ideje, olvadás, sáros, latyakos időszak ez az évnek. Télen a bent időszaka van, kilégzés, az energia megtartásának időszaka.

Az évszakok átélését megélhetjük analógiában egy napszakon belül is, így a tél- az éjszaka.

A Vízöntő szimbóluma két párhuzamos hullámvonal, ami azt a vizet jelképezi, amit a vízhold mitológiai alakja kiönt.

„A Vízöntő mitológiai képe a vízöntő ember, akit, - elsősorban az egyiptomi képeken két vizeskorsóval ábrázolnak, amelyekből kiönti a vizet. A víz az intuitív tudást jelképezi, a vízhold pedig azokat, akik egy magasabb, intuitív tudást árasztanak és megosztják embertársaikkal.”¹⁷

A hónap eleme a levegő.

---

¹⁷ (Brigitte Hamann A tizenkét archetípus 1998 Budapest Bioenergetic Kft. 36.o)

Az elemhez a szangvinikus embertípus tartozik, amelyre jellemző a vidámság, eleven temperamentum és a melegség. A szangvinikusnak erőteljes a befogadóképessége, külső benyomások erősen hatnak az értelmére és azok utat találnak a szívéhez is. Nála az érzelmek uralkodnak. Nyugtalansága is a felé érkező benyomások áradatából fakad, melyek fogékony szellemébe hatolnak. Ezeknek a benyomásoknak azonban maximálisan átadja magát, de nem viseli el, hogy veszítsen.

A szangvinikus ember beszéde élénk, friss, telve van melegséggel, ami gazdag és érzékeny természetéből fakad. Erőssége, az Istentől kapott képessége, hogy a jelenben él. Realista. Ő most él. Gyengéje, hogy bizonytalan és felületes, könnyen tesz ígéreteket, amiket aztán nem tart be.¹⁸

A Vízöntő hava emberi életútban a csecsemőkornak felel meg (6 hetes- 3,5 éves korig tartó időszak). Az analógia benne, hogy a gyermek kiszakadt már a mindenségből, de még egységben él az anyjával.

Évköri szokásokban: a Farsang, a lelki nagytakarítás egyik legmagasztosabb időszaka. Az embernek segítséget ad a kiforduláshoz, hogy kiléphessenek önmagukból. Ebben a sors elleni lázadás és a tél-tavaszküzdélme is benne van.

A tél színei a szürke, fehér- a szellemi fény, fekete- az árnyék. Segítenek megszületni bennünk a szellemi fényt, áldozatok árán is.

Az időszak lelki feldolgozását segítő kérdések:

- Hol vágyom az életemben változásra?
- Mely érzéseket, tulajdonságokat szeretném, ha már nem hajtának ki újra?
- Hol vannak elfedett érzelmeim?
- Hogy jelenik meg bennem rend és káosz, jó és rossz, múlt és jelen, régi és új

Az átmenet megélése a terápiában: A télből a tavaszba való átmeneti időszak terápiás jelentősége, hogy a születés, a megújulás, az új lehetőségek bőségét hordozza. Fontos terápiás cél a tavasz frissességének átélése, a növekedés megélése. Kérdés, hogy hogyan jelenik ez meg most az ő életükben. A művészeti terápiánál évszakváltásnál nagyon

---

¹⁸ (Ole Hallesby Személyiség típusok Budapest Harmat Kiadó 2002)

fontos annak megélése, hogy mit adott nekem az elmúlt évszak és mi az ami most elmúlik vele.¹⁹

MÁRCIUS – a HALAK HAVA - a kikelet hava

/február 19.- március 20. /

A tavaszba való átmenet az újjászületés, az új lehetőségek bőségét hordozza, a téltől, az elmúlt évtől való búcsúzás időszaka. A tavasz lényege a mozgás és a változás beindulása. Elindul az élet, a bentről kifelé tartó mozgás hatása életünknek friss lendületet ad. Lehetőséget, hogy a természetben zajló csodát például véve erőt, új lendületet kapjunk életünkben.

Tavasszal fellélegzik a természet, a télen szunnyadó magok kikelnek, a rügyek kipattannak. Ébred, zsendül a természet. A tavaszi napéjegyenlőségtől a nappalok és az éjszakák hossza egyenlő lesz. Míg a március az ébredés, az április a kibontakozás kezdete, a május a teljes kibontakozás hónapja. Tavasszal élvezzük a fényt, a nap melengeti arcunkat, átjárja testünket a fény. Szívesen kimozdulunk, egyre több a kinti program. Örvendezünk, hogy a kertekben, parkokban látjuk kibújni a kis virágokat, melyek erős akarattal odább tolják a télből maradt kósza száraz fűszálakat, hogy kivirítsanak nekünk. Megmutatják, hogy mindig van esély az újrakezdesre, a lelkünket szépségesen selymes, jó érzés járja át.

A március hónap eleme a víz. („Tavaszi szél vizet áraszt”- ahogy a népdal is szól.) A víz a lélek, az érzelem, az intuíció, a kollektív tudattalan szimbolikája. Termékeny és megtermékenyítő- minden élet a vízben kezdődik. A víznek hosszan tartó, átütőereje van. A tudatosságra ébredési folyamathoz kapcsolható, amely lassan felismeri a lélek mélyén megbúvó vágyainkat.²⁰

Márciusban reccsen a jég, olvadások mocsaras világa következik, melyben, ami előzőleg bomlott, most uszadékká változik. A tavaszi áradat a télen felgyülemelő, elszáradt, fölösleges természeti maradványokat elmossa. Kettős állapot van jelen.

---

¹⁹ (Lőrincz Andrea előadásából Wesley János Lelkészképző Főiskola KMT Bp. 2011)

²⁰ (Lőrincz Andrea előadásából Wesley János Lelkészképző Főiskola KMT Budapest 2011)

Rothadás, pusztulás és születés, termékenység. Lelki életünkben ez a ráébredés időszaka, feloldódnak a régi érzelmi blokkok.

Életünkben lelki nagytakarítást végzünk, akár csak a természet közelségében élő népeknél szokás a határt, a falut, a közösséget a szennytől, a piszoktól, a régitől, de az erkölcsi rossztól is megszabadítani. Mindattól, ami elmúlásra ítéltetett, hogy átadhassa helyét az újnak, a tisztának. Ezekre a hagyományokra emlékeztetnek a téltemető, gonoszúzó népszokások (busójárás, kissejárás), a halál legyőzését és a feltámadást hirdető vallási ünnepek, a test és a lélek megtisztítását, megtisztulását is szolgáló böjti előírásokkal. A tavaszváró tisztogatás a ma emberétől sem idegen, úgy az otthonainkban, mint a testünkben is- méregtelenítünk, böjtölünk, fogyókúrába kezdünk, majd jön a tavaszi nagytakarítás utáni csöndes, szemlélődő időszak, a lélek tisztára söprése. Jön az önmegtartóztatás, a visszatartás, a csend ideje.

A hónap szimbóluma a Halak, a termékenység, a nemzés, a személyiség mély rétegeinek, valamint a kereszténységnek a szimbóluma. A Halak azonban síkos, hideg pikkelyeivel a halálra is emlékeztet.²¹

A Halakat két félkörrel ábrázolják, amelyeket egy vonás köt össze. A két félkör szimbolikusan a léleknek felel meg, odafordulás a földi világ felé, annak örömei, szenvedései és vágyai felé. Továbbá odafordulás és visszacsatlakozás az istenihez, a forráshoz, amelyből minden élet származik.²²

Március hónaphoz a **flegmatikus** embertípus tartozik. A flegmatikus típusú ember lassú, nyugodt és kiegyensúlyozott. Kívülről érkező benyomások hatnak rá, pillanatnyi helyzetét, önmagát szerencsés kiegyensúlyozottsággal szemléli, ellentétben a többi típussal, akik környezetükkel állandó harcban állnak. Fölényes magatartása van, ő mindenkor hűvös és derűs. Erőssége, hogy jóindulatú, összeférhető, alkalmazkodó, amiben segítségére van a békeszeretete. Nyugodt, feleslegesen nem bosszankodik. Kimért, nem háborog, nem táplál haragot. Gyengéi szerint lassú, közönyös, ami ingerlő

---

²¹ (Lőrincz Andrea előadásából Wesley János Lelkészképző Főiskola KMT Budapest 2011)

²² (Brigitte Hamann A tizenkét archetípus 1998 Budapest Bioenergetic Kft. 40.)

a környezetükre nézve. Ironikus. Lustább, mint a többiek. Hajlamos a gőgösségre, önteltségre. Másokat megvető természete fölényessé teszi.²³

Emberi életútban az óvodáskor (3,5-7 éves kor tartozik hozzá). Jellemző erre az időszakra, hogy a gyermekeknek ébred az öntudata. A kisgyermek már az édesanyja öléből kiszakad és az Isten tenyerén él. Olyan benne a formálódó élet, mint a feszülő csíra, a pattanni kívánczó rügy.

A március hónap lelki feldolgozásának kérdései:

- A tavaszi megújuláshoz mit engedünk el az életünkből?
- Mit ítélünk pusztulásra magunkból, hogy újjászülethessünk?
- Hogy jelenik meg bennem a természettel való egység, a hit átélése?²⁴

ÁPRILIS - a KOS HAVA- szelek hava

/március 21.-április 20./

A természetben a Kos hava a fény, a hő megjelenését hozza. A rügyek kipattannak, kinyílnak, kibontakozik az élet. Zöld és arany színben ragyog a határ. Kemény szelek fújnak, elúzik a mocsári bűzt, ami a télből maradt még.

A lelki életünk analógiája szempontjából az emberben is aktív, férfias, tette kész energiák ébrednek. Cselekvőbbek leszünk, a természet is jó példával jár előttünk, erőt ad nekünk. A nap is hosszan süt már, meleget ad, bár a szeles, kicsit szeszélyes áprilisi időjárásban ezt kevésszer érezhetjük. Mégis nagyobb az alkotási-, munkakedvünk, az önmegvalósítási kedvünk. Mert tudjuk, hogy ez a nagy lendület meghozza a várva várt virágzást. A kertek tele vannak a szebbnél szebb tulipánokkal, nárciszokkal, jácintokkal. A levegőben a szél kellemes virágillatot lebegtet. Minden oly friss és üde lesz.

A hónap eleme a tűz. Az elemek közül a legerőteljesebb, kirobbanó, beindító energiával bír. Az április szimbóluma a Kos. A Kos az állatöv első jegye és, mint a tavasz kezdetének a jegye, ezért feltörő életet éppúgy ábrázol, mint embert felemelt

---

²³ (Ole Hallesby Személyiségtípusok Budapest Harmat Kiadó 2002)

²⁴ (Lőrincz Andrea előadásából Wesley János Lelkészképző Főiskola KMT Bp. 2011)

karokkal. De a jegy névadó állatának a szarvát is ábrázolhatja, ami az erőt, bátorságot és a hatalmat szimbolizálja.²⁵

A Kos csillagjegyhez a kolerikus embertípus tartozik. A kolerikus természetében az akarat az uralkodó elem. Ezeknek az embereknek az érzelmi élete gyengén fejlett. Kolerikusnak a forró, gyors, aktív temperamentumot szokták nevezni. Minden benyomásra az akarat reagál először. Erőssége, hogy igen tevékeny és rendkívül praktikus emberek. Számukra az élet munka és tevékenység. Az akaratereje és a jelleme szilárd. Gyakorlatias, cselekvésre van teremtve. Reális és racionális típus. Éles elméjű. Gyengéje, hogy makacsul kemény emberek, hirtelen haragúak. Bosszúvágyók. Száraz, hűvös, részrehajló és szűklátókörű. Saját tervein és gondolatain kívül más nem érdekli. Érzelmi élete gyengén fejlett. Nem empátikus. Kissé ridegnek tűnik. Nem túl fejlett a tolerancia érzékük.²⁶

Emberi életútban a kisiskolás kor (7-11 éves kor) ez a szellemi ébredés időszaka, amikor a gyermek az anya köréből kiszakad és az apa (szellemi) felé törekszik. Akaratát, tettvágyát, öntudatát főleg a szellemiség szolgálatába állítja. Életöröm, ihlető erő jellemzi.

A hónap lelki feldolgozását segítő kérdések?

- Hogy tudunk a feltörekvő energiánkkal bánni?
- Hogy tudjuk azt helyesen használni?
- Hogy tudjuk megzabozálni a féktelen, harcias energiákat?²⁷

---

²⁵ (Brigitte Hamann: A tizenkét archetípus 1998 Budapest Bioenergetic Kft. 2.)

²⁶ (Ole Hallesby Személyiségtípusok Budapest Harmat Kiadó 2002)

²⁷ (Lőrincz Andrea előadásából Wesley János Lelkészképző Főiskola KMT Bp. 2011)

Irodalomjegyzék

- Dr. Antalfai Márta (2006) ELTE Személyiség és Egészségpszichológiai Tanszék.
Második Műhely Tanulmány
- Dr. Antalfai Márta (2007) tanulmánya a Magyar Pszichiátriai Társaság VI.
Kongresszusán
- Dr. Antalfai Márta (2010) előadásából Wesley János Lelkészképző Főiskola KMT
Budapest
- Aszódi Fiúnevelő Intézet Sárga Falak Szakmai Programja (2005)
- Bagdy Emőke Dr. (1977) Családi szocializáció és személyiségzavarok Nemzeti
Tankönyvkiadó Budapest
- Brigitte Hamann(1998) A tizenkét archetípus Bioenergetic Kiadó Budapest
- C.G. Jung (1997) Gondolatok a természetről Kossuth Kiadó Budapest
- Claus Riemann (2004) Mély forrás Bioenergetic Kiadó Budapest
- David Rosen (1997) Jung és a tao Az integritás útja Szukits Kiadó Szeged
- Kulcsár Zsuzsanna (2007) Komplex humán emóciók, összetartozás és felépülés Trefort
Kiadó Budapest
- Lőrincz Andrea (2011) előadásából Wesley János Lelkészképző Főiskola KMT
Budapest
- Ole Hallesby (2002) Személyiségtípusok Harmat Kiadó Budapest
- Ormay A P. Tom (2010) A társas személy A társas- én pszichológiája MentalPort Kft.
Budapest)
- Szimbólumtár (1997) Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar
kultúrában Balassi Kiadó
- Tánczos Vilmos (2007) Szimbolikus formák a folklórban Kairosz Kiadó Budapest